

Om Sri Ganeshaaya Namaha

రథాంగదూతము

కోరాడ రామచంద్రశాస్త్రి

రథాంగదూతము.

(గద్యము.)

గ్రంథకర్త- శ్రీరామకృష్ణయ్య

శ్రీ. రామకృష్ణయ్య, యం. ఎ. యల్. టి, గారిచే

చెప్ప పురి :

శ్రీ రాజరాజేశ్వరీ నిశేతన ప్రెస్సున

మద్రాసు ప్రకటింపబడినది.

1930

మరి ఆ. టి. క

పీ ఠి క. 74

అంధ్రవాఙ్మయమునందలి గద్యకాళి యిటీవలి కాలమున ననగా 17వ శతాబ్ది మధ్యభాగమునుండి బయలుదేరినదిగాఁ దలంపఁ దగియున్నది. అనఁగా 17-18 శతాబ్దాలయందు దక్షిణదేశమునందలి ధర తంజావూరుప్రాంతముల నాయకత్వం దేమనో రాజుల కాలమున బయలుదేరిన గద్యగ్రంథ సమితియంతయు సరస్వతీ భాండాగారమున వుండె మొన్న మొన్నటివఱకు నాంధ్రదేశమున కేమాత్రము ప్రచారము క యాంధ్రదేశములకుఁ జెలియని దగుటచే, 19వ శతాబ్దిని నీదేశ వ బయలుదేరిన గద్యగ్రంథములకు నాదక్షిణదేశగద్య వాఙ్మయమునకు ట్టిసంబంధము లేకుండుటంబట్టి, యాంధ్రదేశమునందలి గద్యవాఙ్మయ వ కాదక్షిణదేశవాఙ్మయము మార్గదర్శకంబైనదనిగాని యేవిధమైన తానాహము గలిగించినదనిగాని చెప్పట కేమాత్రము వీలు కనఁ కదు. కావున నాంధ్రదేశమునందలి గద్యవాఙ్మయము దక్షిణదేశమునందలి గానికంటె నూరు నూటయేబదిసంవత్సరముల తరువాత స్వతంత్రముగనే యేర్పడినదని చెప్పవలసియున్నది. ఏదేశమందుగాని పద్యవాఙ్మయము కంటె గద్యవాఙ్మయము చాల వెనుకబయలుదేరినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. ఛందోబద్ధములగు మంత్రములు వీర్పడినతరువాతనే గద్యరూపములగు పుజాస్సులు బ్రాహ్మణములు రచియింపఁబడినవి. గ్రీకులొము మొదలగు నితరదేశముల వాఙ్మయములందు నిట్టిక్రమమే గానవచ్చుచున్నది. జనుల వేశరసభారితులై యున్నప్పుడు వారిమనోవిధులఁబ్రవహించెడి భావప్రవా హము బహిర్గతమై వాగ్రూపమును బొందునందర్భమున నది ఛందో బద్ధంబై తాళ లయగతంబై పద్యరూపమును బొందును. జనుల కవితా వేశమే పద్య కవిత్వావిర్భావమునకుఁ గారణము. ఈయా వేశముతగ్గి వ్యావహారికజ్ఞానము విమర్శనబుద్ధి జ్ఞానసంపాదనప్రతిపాదనా చింతయు హెచ్చినకాలముననే గద్యవాఙ్మయము ప్రబలుట కవకాశము లేర్పడు

చున్నవి. జనులు శాంతచిత్తులై వస్తుపర్యాటోచనకుఁ గడంగిన కాలమున గద్యవాఙ్మయము బయలుదేరును.—

“Poetry is purely emotional, and purely intellectual is prose. In the early life of any nation generally the emotional side predominates. As it gains in experience, in civilization when science develops, when time for offering criticism arrives, then that is the time for prose, prose comes into existence on its own accord.”

ఈపై విషయమును ఆంధ్ర వాఙ్మయముపట్ల సంపూర్ణ ముగా ననుసరించుటకు నీలు కనబడదు గాని యది కొంతవఱ కన్వయింపకపోదు. ఆంధ్రవాఙ్మయము సంస్కృతవాఙ్మయ సంస్కర్తము చేబట్టి తద్రసముచే బుట్టిజేంది పెంపొంది కొంతకాలమునకు స్వాతంత్ర్యమును స్వాభావిక రాజకీయకతను బడసిన కృత్రిమో (artificial) ద్వానముపంటిది. సంస్కృత భాషాసంస్కర్త ప్రభావముచేతనే యీవాఙ్మయమునందాది కసింద్రులని ప్రబుజేందినవారు అదికావ్యముగా గ్రహింపబడిన యాంధ్రభారతమును చంపుకావ్యముగా రచించుట తటస్థించినది. తిక్కన నిర్వచన గ్రంథము వ్రాసను తరువాతి యాంధ్ర కవులందఱును భారత ఫక్కిని చంపూమార్గమున యాదరించి యవలంబించిరిగాని యిటీవలి కాలమువఱకు నిర్వచన కావ్య రచనకుఁగడంగలేదు. నన్నయకుఁ బూర్వమునఁగల జేకీయవాఙ్మయ మింపఱ కుద్ధరింపబడుటకుఁ దగిన యవకాశములు లేకపోవుటచే దానిస్వరూప మిదమిత్యమని నిర్ణయించుట కంతగా నీలులేక పోయినను, అప్పటినుం యీకాలమువఱకును బ్రాకృతజనుల వ్యవహారములోనుండి వారియాదమునకు విశేషముగఁ బాత్రంబగుచున్న పదములు పాటలు మొదలగు ప్రాకృత గేయవాఙ్మయ స్వరూపమును బట్టి నన్నయకుఁ బూర్వమునఁగలిగినట్టి ప్రప్రథమాంధ్రజేకీయ వాఙ్మయమునుది యొకవిధముగ భంజితబద్దంబై, అనుప్రాసోపకోభితంబై యతినియతంబై, తాళల యాన్వితంబైన

య కవిత్వరూపముననుండెడిదని యూహించుట కవకాశము లేకపోదు. ఈదృశకవిత్వ విజృంభణము శేవల గీర్వాణ కవితా మర్యాదాభిగ్రాసులై తదనుసరణ కుతూహలా యత్తచిత్తులగు నాదికవుల కవితోద్యోగమచే నణఁగిపోయినను స్వాభావికంబైన యీప్రాకృత కవిత్వముయొక్క పదాలు మతావేశముచే బైకుబికిపాల్కురికి సోమనాథుని కవితయందును గనాథ శ్రీనాథాదుల వీరచరితములందును అప్పుడప్పుడు పొడసూపు నేయుండి, తుదకు 17-18 శతాబ్దాలందు దక్షిణదేశమున గొంచెము మయ్యెత్తినవి. పరదేశ భాషామధ్యగతులైన యాంధ్రుల కీకాలముననే సాంధ్రగద్యరచనల యావశ్యకతయు గలుగుటచే నాంధ్రగద్య కావ్యములుగూడ నీదేశమున బయలుదేరుట తటస్థించినది.

కాని, ఆంధ్రదేశమునఁ బాశ్చాత్య దేశభాషావాప్తయములతోడి విజృంభము ప్రబలింప లేరువాతఁగాని, అనఁగా 19-వ శతాబ్దము మధ్య గమువఱకు సాంధ్రకవులు గద్యకావ్యరచనకుఁ గడంగలేదు. కడచిన శతాబ్దములో మన యాంధ్రదేశమున సాంధ్రగీర్వాణముల ననమాన హిండిత్వముగలిగి యుభయభాషలయందును నిరర్గళముగ కవిత్వముంజెప్పి యెనేక గ్రంథములు రచించుటేగాక యాంధ్రమునఁ గ్రాంతమార్గములఁ క్రొక్కినవారిలో “పరశురామవిజ”యాది గ్రంథరచయితయగు తోరాడ హనుచంద్ర కాస్తిగా రగ్రగణ్యులని చెప్పటకు సంశయములేదు. కాళి హసుని మేఘసంజేశకథను “ఘనవృత్త” మనుపేర పూరించుటేగాక, నితని కుమార సంభవమునకు బదులుగా కుమారోదయమను నుద్గ్రంథమును వేదించెను. ఇట్లు సంస్కృతమున నీయన రచించిన యిరువది ముప్పది వగ్రంథములేగాక యాంధ్రగ్రంథములు పయితము దేశమున విశేషవ్యాప్తినంద సన్నను, వీరి యాంధ్రగ్రంథములు ఆంధ్రవాప్తయమున నూతన కాఖిలకు హారితీసిన యగ్రగణ్యులలో నీయన యొకఁడని చాటుచున్నవి. ఆంధ్రమున సంస్కృతనాటకములను దెనిగించుటకును, కల్పిత కథతో నాటకము వ్రాయుటకును గడంగినవారిలో నీయన ప్రథముఁడు. ఆంధ్రకవులెవరు

నాటకాదిరూపకరచనకుందిగని కాలమున నీయన.—

“బహులగుణంబుల ననేకలేఖనీ విలేఖిత హృద్యపద్యావళి సంతోషిత పరజన స్వాతుండగు నతండ్రిక్కనాడు, నానావిధ ప్రబంధ ప్రకారంబులు గోష్ఠీవశంబునందలపోయుచు దృశ్యశ్రవ్య కథామయంబులగు కావ్యంబుల శ్రవ్యమాత్రంబుల మహాకవులచేఁ ద్రివింగభాషయందు గ్రథితంబులుగ, దృశ్యంబులగు నవి తాదృశంబులు గామికింజింతించి తద్దృఢనిషేధ కారణంబుగానక.....సంచితోత్సాహుండై సంస్కృతాంధ్రమిశ్రంబుగాఁ బ్రాచీనాను శాసనోక్తలక్షణ లక్షితంబగునటుల సకల సరసపదార్థ వనీవాటియగుఁ ‘మంజరీమధురకరీయంబను నాటిక’నుఁ బించియుండెను.” ఇందలి కథ యపూర్వము, స్వచ్ఛతము. ఇదిప్రాచీన సాంప్రదాయముల ననుసరించి కవులందఱు స్వీయపాండిత్యప్రకర్షయే ముఖ్యముగాఁ దలంచుచుండెడి కాలమున—అనఁగా మధ్యయుగమున—ప్రాసినగ్రంథమగుటచే నాధునిక నాటకముల కంటె కించిద్దిన్నమై మిగుల పెద్దదిగా గనఁబడినను ఆంధ్ర వాఙ్మయమున కేవలము యత్గానాది ప్రాకృతనాటక ఘక్కినిగాక, ప్రాచీనసంస్కృత సాంప్రదాయములనుసరించి నాటకమువలె లేనికాతమున బయలుదేరినదగుటచే నాంధ్ర వాఙ్మయమున నాటక శాఖకుమూలములగు గ్రంథములలో నది యొక్కటియై యుండెననుటకు సంశయములేదు. ఇంతేగాక శాకుంతలము, వేణీసంహరము, మద్రారాక్షసము మొదలగు సంస్కృత నాటకముల నింతకుబూర్వమే యాంధ్రీకరించి యాయుద్యమమునకు దారితీసినవారైరి. ఈసందర్భమున నీయన శిష్యులును రాజమహేంద్రవరమునందలి గవర్నమెంటు ఆర్టుకాలేజీలో ప్రధాన పండితులుగ నుండిన బ్రహ్మశ్రీ వాచివాల వాసుదేవశాస్త్రిగారు తామాంధ్రీకరించిన ఉత్తరరామ చరిత నాటకమున కుపోద్ఘాతముగ రచించిన యీక్రింది వాక్యములు గమనింపఁదగి యున్నవి.

“It is conceded on all hands that Dramas are at least as much a source of instruction as any other

Department of knowledge. It is however unfortunate that Telugu Language had till very recently laid no pretensions to the possession of Dramatic Literature. This was the way the chapter on Dramaturgy has been left untranslated by Bhattumurti in his popular treatise on Rhetoric Kavyalankara Sangraha. The vedantic 'Morality' Prabodha Chandrodaya of Krishna Misra was afterwards rendered into Telugu, but only cast in the Epic mould. But after what may be termed the revival of Telugu Literature has set in it has struck my Guru Brahmasri Korada Rama Chandra Sastry Garu of Masulipatam how sadly defective our native tongue was in Dramatic works—not to speak of the consequent absence of facilities to elevate the moral tone of the masses—that great Pundit translated Veni Samhsra of Bhattanarayana and other Dramas whose Telugu renderings have some how not yet got through the press. Mr. Kokkonda Venkataratnam Pantulu residing in Madras followed in the same track and published his version of the Narakasura Vijaya Vyayoga of Dharma Bhatta. Then Sreeman Paravastu Venkata Rangachariar Averghal of Vizagapatam commenced translating the Sankuntalam of Kalidasa.

ఇక నాంధ్ర సారస్వతమున ప్రథమమున గద్య కావ్యరచనకుం గడంగిన వారిలో నీయనయొకడని చెప్పదగియున్నది. నయప్రదీపమును విగ్రహము ఈయన రచించిన గద్యకావ్యములలో మొదటిది. విష్ణుశర్మ విర

చితమగు విగ్రహ కథ యందు విశేషముగా పెంచి వ్రాయబడినది. నూతన ముగా రాజ్యమునకు వచ్చిన రాజహంసునకు మంత్రి రాజనీతి నుపదేశించె నను మిషచే ననేక గాఢలతో గూడిన సుమారు డెబ్బదిపేజీలు పరిమితిగల స్వ కల్పిత గ్రంథమందుఁజేర్పబడినది. ఇది యొక్కొకచో దీర్ఘ సమాన జటి లంబై, యొక్కొకచో నను ప్రాసోపశోభితంబులగు నచ్చతెలుంగు పద ముల యల్లిక జగిచే నలరారుచున్నదై, నారి కేళపాకముగల దైనను, ఈకవిచే రచింపబడిన “రథాంగమాతము” “పరశురామ విజయము” అను గద్య కావ్యములు మిగుల సరళంబగు తైలిని రచింపబడుటఁ జూడ నప్పటికే గద్యశైలియందలిరుచి (TASTE) మాటుచుండె ననియు నామూర్ఖున కను గుణ్యముగనే యీయనప్రయత్నములు సలుపుచుండుటవలన నూతనయుగా విర్యావమీయన కప్పుడేకొంత సోకెననియు నట్టి నూతనయుగ చిహ్నములే యీయనరచనలయందుఁ బొడసూపెననియు మనము తలంపఁదగియున్నది.

ఇట్లాంధ్రసారస్వతమున నూతనయుగావిర్యావమును సూచించు కవులలో నొకఁడగు నీరామచంద్రకవి కోరాడాన్వయముండు కౌండిన్యనగో త్రుండు అపస్తంబసూత్రుండు. ఈకోరాడాన్వయమునకు మూలపురుషుండగు మహాదేవశాస్త్రి యనునాయన శ్రీశైలపర్వతమున నిరువదియేడు దివసంబులు ఎండుమారేడాకులదిని తపస్సుచేయఁగాఁ దనకు సాక్షాత్కరించిన భ్రమ రాంబికవలనఁ దనవరశ 'మేడుపురుషాంతరములవఱకు సర్వశాస్త్ర పారంగ తులగు పండితులచే నెగడునట్లు వరముంబడసెను. అప్పుటినుండియు నీవం శము పండిత వంశమై యలరారుచుండెను. ఈ వంశమున నల్లాడశాస్త్రి యను నాయన 'శతఘాంటిక చూడామణి' యను బిరుదు వడసెను. ఈరా మచంద్ర కవి తల్లి సుబ్బమాంబ. తండ్రి లక్ష్మణశాస్త్రి. ఈయన శ్రీరామ తారక మంత్రోపాసకుండు. వీరి నివాసము గోదావరిజిల్లా అమలాపురం తాలూకా నడపపల్లిగ్రామము. రామచంద్రకవి పిన్ననాటనే తండ్రియొద్ద శ్రీరామమంత్ర ముపదేశముబొంది శాస్త్రాధ్యయనముచేసి గ్రంథరచన ప్రారంభించెను. శృంగార సుధార్ణవమును భాణము నాయన 17వ యేటనే

ఏచెను. మఱియు శ్రీ శిష్టకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి శిష్యుడై యనగ్గళ
సాధారణో సంస్కృతాంధ్రముల ననేక గ్రంథముల రచించెను.

శ్రీశిష్ట వంశాబ్ధి శిశిరకరుడు
సకలవిద్యాజన్మనద్మాయమానజీ
హ్వంచలుండమిత కావ్యాళికర్త
యయిన శ్రీకృష్ణమూర్తి పదాబ్జనేప
నాత్మసద్గ్రంథకల్పనా విత్తసుమతి
విరచితశ్రవ్యదృశ్యాత్మ వివిధకావ్యుడు

అని తననుగూర్చి మంజరీమధుకరీయమునఁ జెప్పికొనియున్నాడు. పదప సీయన చెన్నపురిలో పండితమునసబీయుద్యోగము సంపాదించుటకై యిల్లువెడలి దారిలో బందరుచేరి యచ్చటకొందఱు స్నేహితులప్రోద్బలంబున నిలచిపోయి బందరు నోబిలుమిషన్ పాఠశాలయం దుపాధ్యాయులుగ బ్రవేశించి నలువదిమూఁడు సంవత్సరము లాత్మగౌరవ స్వాతంత్ర్యమునకే మాత్రము భంగమువాటిలకుండఁబనిచేసి పదప పండ్రెండు సంవత్సరములు గౌరవ వేతనంబును బొంది శార్వరిసంవత్సర శ్రావణ బహుళ పాడ్యమి దినమున (1900) స్వర్గస్థు లైరి.

ఆంధ్రదేశమందలి గద్యవాక్యయ శాఖకుఁ జేందిన మొదటిగ్రంథ ములలో నివియైనను ఇంతకాలము ప్రకటితముకాకయున్న రామవిజయమును గద్యకావ్యములు తజ్ఞుల యాదరమును బడయుఁగాత.

చెన్నపురి.

కోరాడ రామకృష్ణయ్య, ఎం. ఏ.,

శ్రీ రస్తు.

రథాంగదూతము.

శంకరమానితంబగు చలిమలకుడిప్రక్క నొక్క పుర
వరంబు రసీకనందనంబనునది గల్గదు. అద్ది శుచియగుట జాత
వేదంబయ్యు, నమృతసంపాదనే పరాయణంబై యుండు. అప్రో
లున పూవిలుకానినైన జక్కడనంబున లెక్కింపని యొక్క
తరుణుడను కవఃనుండు, వేల్పుమిటారులనైన సొగసుడనం
బునఁ దనకు సరిగారని గర్వంపడు మొగలిమొగ్గ యను పేరకా
దభుకొత్తు వెలదితలకట్టును, దమదగు తలంపునఁ బెండిలిచేసి
కొని పూదావులంబోలి సంగతులై యాయువువురుం బెక్కు
తటి తమఁటెంకిని నిష్ఠంబులగు సుఖంబులఁ జవఁగాంచు చుండిరి.
అంత నొక్కనాఁడా తరుణుండు తన వనితంగని, యోచెలీ! మన
మిరువుర మొకకీలుబండినెక్కి వెడలి కానదీపించు సొంపులఁ
గాంచు నుల్లంబు రంజిల్లుచున్నది; కాన కేగుదమా? యన
నాచిలుకపలుకులవెలది సంతసంబున మిగిలిన డెందంబున
నాతని కిట్లనియె. ఓచెలికాడా! నాకును 'బెక్కువారంబుల
నుండి యిట్టితమి యుల్లంబున నిండియుండినను దేవర మనం
బున కేమితోచునోయని సందియంబునొంది మందగతిన్
యుంటని. ఓయ్యెడ నీకిట్టి తమిపుట్టుటంబట్టి యెట్టకేలకు నీ

ప్రేమకుంబట్టయితినని కొఱతవీడి యుంటిని' అనియాయతిన
 నుడువ నత్తరుణుండు వొంగినడెందంబుగలవాఁడై వనితో
 వసంతునిఁబోలి నాపెతోడఁగూడి యట్టి శకటంబారోపించి
 పనికి వెడలె. దారిసడువం బొడమినవియు, వేడుకలడరించు
 నవియు నగు నాయాయి శ్రమత్కారంబులఁ దనయిల్లాలికిఁ
 జూపుచు మిగులనర్మిలి నాలోకింపుచు నొక్కతావునకుఁజని
 యంతట నవలోకించి, తనప్రియురాలి కింపుసొంపుల సంపాదించు
 నిట్లని వినిచె—ఓముద్దుగుమ్మా ! కాంచితివే? నిజకుసుమ విసర
 సంజనిత సువాసనలం జితమహితపన్నీరంబులగు నీరంబులఁ
 గుసుమస్తామంబులు నీహారపాండురపటావృతంబులగు కళిపుల
 సొంపుల ననుకరించుచున్నవి. చందనమేదిసీధరకందరాంతర
 మందమంద ప్రస్పందమానంబులగు పవమానంబులఁ గన్పించు
 చుఁ దీవియలెల్లనర్తనంబు సల్పుచున్నవివలెరాజిల్లు చున్నవి.
 శుకపికప్రభృత్యులైన నీయండజంబులెల్ల నీయండఁగడు వేడుక
 నీ వచనంబులరుచి నానలేక కూయుచున్నవి; గాని వానికి
 మెండుగ పండభావంబయడలె. ఈరావి పల్లవించి నీదగు మోవి
 చందంబు దలిరాకులఁ గాచుగాక, దానిరుచి నెట్లొందు. ఈ
 దాడిమి తనపండ్ల నీపాలిండ్లఁ బోలుటంగోరి తన తెలివిమాలిన
 దానితనంబు దెలియఁజేయుటకై పండులమెండుగాఁ గనియెం
 గాని వాని చక్కదనంబు కొందనెట్లు బలిమిగలుగునవియగును.
 వానివలనం బొడమినవియయ్యును నివ్వయగొనంబుల నెచ్చు
 దగ్గుల నెఱుంగునవియని యేనెంచెద. ఎందునుండి యనియంటి
 వేని వినిచెన నాలింపుము. ఆపిందెలు వరుసంబెరిగి పండిన

వగుచు వాని చక్కదనంబు దొరకమింజేసి బీటలునెంచిన మొగంబుతో మేము దాని పాలిండ్లసొంపు సంస్థాదింప రిత్త బలిమి కలుములమైతి మని వక్కాణించుచున్నవి.

మరియుం బిమ్మట బగులగొట్టంబడి చవులల్ల చెల్లినవారి చేతఁ జప్పరింపబడుచున్నవి. ఇవి మొదలుగ్గుల వాకుల వాక్రుచుచు నాపె యుల్లంబుల్లాసంబు నొండ్లింపుచు నొక్క తీవెలకుంకి నిచ్చకు వచ్చిన మచ్చికలలర హాళి సలిపి సుమా శంబుగ నుండిరి.

సురతవిరచితంబగు నాయాసంబునకు సాక్షార్థయై యొప్పు బంధువు చందంబున, నడరునెండ్ల మెండుగనవస్థి యాయనురూప తన వేడుకకానింగని, యోజివితపతీ! నానమాని యెన్నివారంబులు నీమోవినానినను ధప్పి తప్పకయ. యొప్పి దంబు గలిగియుండె. నిప్పుడేమి నేతునని వగచు నావగలాడిం గని యాతం డిట్లని వినిచె.

ఓహీ! ముద్దరాలా! నీవెంతజేలవైతివే? బౌషధంబులెల్ల నన్నిరోగంబుల నడంచునని తలంచెదవా? అట్లు దలంపం దగదు. అధరామృతంబు కామరోగ వీడితులకు హితంబుగాని తపనాతపాద్రిశ్రాంతులకుఁ గాదు. కావున నీదూపనణంపఁదోరం బగు నీరంభానయించెడ. నీ వీయెడ మనోవినోదనకరంబులగు నీచిట్టల నవలోకింపుచుఁ గాలంబు గడుపుచుండు నేను వేళం బుగ నేతెంచెద. ఇయ్యెడ దట్టాబులగు పత్రంబుల జొంపం బుల దమ్ములసామి మరుగుపడఁ బైతట్టుగాంచి నల్లమబ్బను బుద్ధి నెమ్ములు లాస్యంబులు సల్పుచున్నవి. అసదులగు

దెమ్మేరలఁ గదలుతీవియ లాడుచున్న బోగంపుచానలం బోలి
 మిగుల వేడుక లడరించుచున్నవి. మరియుఁ గమ్మతావుల
 నడదు కుసుమంబుల రసంబులంబీల్చి మస్తుగొనియున్న తుమ్మె
 దల శోడ లనూనంబులగు గానంబుల ననుకరించుచున్నవి.
 ఇవ్వియాఁగల వినోదంబులం దతిగడుపుచుండుము. నే వేగంబ
 పానీయం బానయించెద నని వాక్రుచ్చి, యచ్చటనుండి వెడలి
 యచ్చటచ్చటదిరుగు చొక్కయెడ విరిసిన సరసిజమ్ముల పరిమ
 శమ్ముల పవనంబులు తనునాసాహృషీకంబులకు విందొనరింప
 నిచ్చెంతనొక్క కొలనుండునని తలంచి, మించిననెచ్చరికంద
 దభిముఖుండై, తత్రత్యచక్ర విశదచ్ఛద పుష్కరాక్ష ప్రముఖ
 జల విహంగమ మధురతర గంభీర విరావంబుల నావళాతుండుం
 బోలె వేగంబెచని, ముంగల నొక్క సరసింగాంచి యందు
 కృతావగాహనుండై యరవింద మకరంద వాసితంబులు శీతం
 బులునగు నమృతంబులంద్రావి దగడిగనాడి, యాతపత్రాణ
 నిపుణ నిభంబులగు శతపత్రిణీత్రంబుల నిర్మితంబగు నొక్క
 దొప్పయందు విమలంబులగు సలిలంబుల నునిచి, తావుననున్న
 యెడ మహార్హంబులగు భక్ష్యంబుల మెనవి తనివినొందు
 దానికీవ్వేళ నాకలియుం గలుగు నని యెంచి సంచిత సరం
 భుండై హీరాంకుర గౌరంబులగు పభినవమృణాలనాళంబులఁ
 గోయుచున్న సమయంబున నొక్కరక్కసుండు మానుషాది
 యనువాఁడు సద్యస్సంసిక్త హీరాంకుర మలిసంబగు శరీరంబును,
 భల్లానన సమూనంబులగు కోరల గుండ్రతనంబున వీండించు
 నట్టియు నెట్లుగోగుపండుల కెనయగుచు ఖాదిరాంగారంబుల

నిరసించుమినుకుల కలుముల నంతర్భాతస్వర్యంబు వెలుపుకరణి
గడు నతిభయంకరంబగు ముఖంబున లేతయెండవలె పచ్చదనం
బున మెండుగ నిండియుండునవియుఁ నాజానులంబమానంబు
లగునవియు నగు జడలచేతఁ దపించువాడై, తన జాడకాన
రాకుండ వెనుకపట్టుననేతెంచి కూర్మోపరిభాగ కర్కశంబు
లగు తనకరంబులం గట్టిగఁబట్టికొనియె. అప్పుడాతరుణముఁ
నిరాయుధుండు గావున నాతనితో నాలంబు సల్పినోపక ముం
దేమి జరుగునో చూతమనుచు, వానికి వశ్యుండైయుండె.
అంతట దోసంబులకు మూసయై విలసిల్లు నప్పొలసుతిండి
కాడు నిజసంగ్రహణజాతభీతిచే నిశ్చలంబులగు లోచనంబులు
గల యత్తరుణముఁగిని నిశ్చలంబుగఁ దన భుజపాశంబుల బంధించి
యిరువునకుం గొనిపోయి, చెరసాలయందు నతికఠోరంబులగు
నాయసశృంఖలలచే నిబద్ధచరణుంజేసి యొక్క ప్రక్కనునిచె.
అంత నత్తరుణుండల్ల నల్లద్రావువాని నిగ్రహంబునం బొడ
మిన మూర్ఖుఁ దెప్పిరిల్లి కన్నులు నలిపికొనుచు మేల్కొనిన
వానింబోలి తనచరణంబులఁ దగిలికొన్న సంకెలలంగాంచి
యంచితవిస్త్రయుండై, యంతట నవలోకించి తనవలె నిర్బం
ధింపఁబడిన వెక్కుజనంబుల నీక్షించి యవశంబగు నంతరంగం
బున నింగిఁ గాంచుచు బొంగినయార్తి నడరుచున్న నక్కడి
వాండ్రంజూచి యిట్లనియె.

ఓజనులారా? మనకు నింత యార్తి యొనరించువాఁ
డెవ్వఁడు? ఇట్టి పీడ యొనరించుటకుఁ గతంబెయ్యది? మీకుం
దెలిసెనేని వక్షాణింపందగు ననియన వార లాతని కిట్లని వినిచిరి.

“ఓయన్నా! వీని వర్తనంబు నీకుఁ దెలియదుకాఁబోలు. వీని నడతం దెలియుటవలన బొగులుచున్న మేము నీకార్తిసేయ నుచితంబుగాదని యెఱిఁగియున్నను నీవును మాలోనం జేటుటం బట్టి వక్కాణింపవలసి వచ్చె. రేద్రిమ్మరీఁడు నామమాత్రాన మానుషాది గాఁడు. ఇక నేమన్నను వర్తనంబుచేత ననియుం దెలియందగు. ఈపట్టిన మనుజుం దినదినంబున నొక్కొక్కని సమయించి, పానితరసంబునఁ దనివినొందుచుండు. నీవు మహాను భావుండవని తోచి యీవార నీకుఁ దెలుపవలసి వచ్చె”నని యూరకుండిరి. పిమ్మట నతండు బొబ్బమెకంబుకేకవిన్న గబుం మెకంబు చాడ్చున గుండ్రియలవిసి యేమియుఁదోపకుండి కొంత తడవునకు డెందంబు పదిలపరచికొని, యిట్లని తన మనంబునఁ దలంచె—జంతువెప్పుడు పుడమింబడునో, యప్పుడ మడియు టయు దైవవిహితంబు కావుననే పుట్టువరికి నెక్కతంబున సమ యుట దైవంబు నిర్ణయించియుండు, నట్టి యెవ్వనికైనఁ దప్పదు. దీనికి వగచిన నెంతమాత్రంజేని లాభంబులేదు. కావున నిట్టి సమయంబుననైన నీశ్వరుం బ్రార్థింపవలయు. జీవితసంపదయుండె నేని నొక్క యాటంకంబుట్టంకితంబగు. లేకున్న బరలోకం బెట్లయిన నీనిర్బంధ మరణంబునం బొడమిన పాపంబైననశించు నని తలంచి, యిట్లని యాయీశ్వరు వేడుకొనియె. ఓదేవా! నీవ సమావస్థానంబులగు సత్వరజ స్తమంబులనియెడి గుణంబుల వెలుగొందు మాయ నవలంబించి, రజోగుణప్రధానుండవయి విధాతృరూపింబున నీవిశ్వంబుఁ గల్పించుచు, సత్వగుణప్రధా నుండవయి నారాయణాభిధానంబునఁ బాలించుచు, నుచితసమ

యంజేతేర తమోగుణ ప్రథానుండవయి రుద్రనామధేయంబున
 నదృశ్యత నొందించుచు, మఱియుఁ దత్తద్రూపంబుల లోక
 హితంబునకై తత్తత్కార్యంబు లొనరింపుచుఁ దామర
 ప్రతంబుపోలిక భువనసంబంధంబు లేకయుండువు. ఇంత
 మాత్రంబు పెద్దలయుపదేశంబున నెఱుంగుదు. నేను పురాణ
 ప్రణేతనుగాను. నేలమోయు పడగదారియుంగాను. వారల
 కును నీగుణగణంబులు వర్ణింప నలవిగావని నిగమంబు లను
 వదించుచున్నవి. ఇంతమాత్రంబు నాకుందెలియును. విశేషం
 బెఱుంగను. నీవు కనికరంబు కరంబవలంబించితివేని, యల
 మార్కండేయుని సవలోకితానేకచతుర్ముఖుని జేయలేదా ?
 అది య టుండనిమ్ము. నీభక్తవరులగు వృషభయోగి మొదలు
 గలవారు కాజ్యభ్రంశంబొంది కడునిడుమలనొందిన భద్రా
 యువు మొదలుగల నొడయులచే నీపుడమి నేలంప లేదా ?
 కావున, నీవు గరుణచేఁ బ్రసన్నుండవైతివేని, నెవ్వనికి నెయ్యది
 సులభంబుగాదు ? శరణాగతవత్సలుండను బ్రసిద్ధనామంబు
 యోగరూఢత నొందించు దలంచితివేని, యీ నాయంగద కడ
 ముట్టింపుము. పరుండవగు నీకుఁ బ్రణమిల్లెద నని పెక్కుతెఱు
 గుల వేడుకొనుచున్న యతనిం గరుణించి, యామహేశ్వరుం
 డతనికి లోచనగోచరుండై యద్దమరేయిం దక్కినవారు నిదుర
 గదుర నాతని కిట్లు వినిచె. ఓవత్సా! నీయేకాగ్రతకు మిగుల
 నుల్లసిల్లితి. సమభిమతంబగు వరంబు వేడుమని యామృడుండు
 వల్కు నప్పడత్తరుణుండు ప్రదక్షిణ నమస్కారంబులు యథా
 విధి నొనరించి, దేవా! నీవు సర్వజ్ఞుండవు. నీకుందెలియనిది

యీవిశ్వంబున నిసుమంతయుఁ గానంబడదు. అయిన నా
యందలి యక్కటికంటెబట్టి యిట్లుంటివి. కానిమ్ము. నాకుఁ బ్రస
న్నుండవైతేవేని యీసంకెలికాండ్రను విగతబంధనులం జేయు
మనిన నప్పరమేశ్వరుండతని సత్వంబునకును నుల్లంబునం గడు
మెచ్చి యతని కిట్లునియె. ఓయీ! 'సర్వ స్వార్థం సమీహతే'
యను నయంబున ముఖ్యంబగు స్వప్రయోజనంబు వీడి, పరార్థం
బెందులకు జింతించు చున్నావు? తాఁగలిగిన గదా సర్వంబనుట
వివహో! యన నమ్మహాదేవున కతండుకరంబులం జోడించియిట్లుని
విన్నవించె! ఓదేవదేవా! దీనబంధూ! సకలభవబంధ నాశ
కరంబగు నీ దర్శనంబున నే విగళిత సకలభవబంధ ప్రాయుండ
నైతి. ఈ బంధంబు లట్లుండనిమ్ము. నీవాత్సల్యంబునకు
బాత్రం బగునా యల్లివీరికైన సుమాళంబుకంటెం బరం
బెయ్యెది. 'ఓరోపకారాయభవంతి సంతక'యను నయంబున నీయ
నుగ్రహంబునకుఁ బాత్రుండనైన నేను స్వార్థమాత్ర పరుండనైతి
నేని, త్వత్సేవనపరుండ నెట్లగుదు నని వచింప నమ్మ హేశ్వరుం
డంతరుచితసమ్మోదకందళితస్వాతుం డగుచు దయాసంతతం
బులగు నపాంగంబులం గైకొనుచు నిట్లుని వినిచె. ఓయీ!
నీ యాదార్యంబునకు మిగుల సంతసిల్లితి. నీయం
తర్వృత్తం బే నెఱింగితి నని, స్వసంకల్పమాత్ర సన్నిహితంబగు
నొక్కయాకు రాయని దయచేసి, దీనవారి సంకెలలఁగోయుము.
అంతట మేల్కొన వానితో బోరాడి సూర్యోదయంబైన
పిమ్మట వానిం దెగటార్చి, ప్రియాసంగతుండవై చిరకాలంబిష్ట
సుఖంబు లనుభవించుచుండుము. తద్యుద్ధసమయంబున నా

యంశంబు నీయందు లగ్నంబై యుండుఁగావున వెరవేసి వాని మడియించి, యీ యరణ్యచారులభయం బసనయింపుమని వాక్రచ్చి యంతర్హితుండయ్యె. అప్పుడ యాతరుఁబండు విగళితబంధనుండయి సంపూర్ణబలుండై యట్లొనరింప నంద టు విగతబంధనులై యతనిని బెక్కురీతులనగ్గించిరి. అప్పు డమ్మానుషాది వారికలకలంబు లాలించి, యిద్ది మిగుల చిత్రం బుగనున్నది ప్రతిరాత్రియందును నిర్బంధపురుషులందఱును మామకనిద్రాభంగం బగునని భయంపడి మాటలాడక యూరకుందురు. ఈరేయిం జెలరేఁగి విచ్చలవిడి కలకలం బొన రించుచున్నారు. ఈదినంబునఁ బట్టువడిన మనుజుండు వారి వంటివాఁడు కాఁడు వీనివలన వాండ్రొక్కతాహంబుగలిగెనని తోచుచున్నది. కానఁ బరికింపవలయు నని తలంచి, యచ్చెర సాలకేతెంచి వెలుపటందాఁదాపిన బీగంబులు దిటముగనుండుట లోన గొండాడు నుడువులఁ దెలిసికొని, తద్వచన వాత సమా రాధితక్రోధోషర్బుధుండై తాళంబు శృంఘలతోవిడిపింప నంద లివారందఱుం దరుణానుయానులై బరబర వెలికి విచ్చేసిరి. అయ్యెడ నారక్కసుండు విస్మయామర్షంబులు రెండునుండన మనంబును ఊభింపంజేయ వారలనందఱునప్పుడ గెడయించె ద నని యుద్యమింప, నత్తరుణుం డాసుర వైరి కిట్లనియె. ఓరీ! నీవు చావు లేనివానివలె నీకాననంబున యాతాయాతంబు లొనరించువారికెల్ల ప్రాణహరణంబున యముండవయి యుం టివి. అప్పాపంబు విఫలంబగునే? వారివలె ప్రాప్తంబగు ఫలం బనుభవింపుము. నే నున్నంతవరకు వారిబోలికిం బోకుము.

పోటరివయితివేని యదరుమాని నాతోఁ గలి సలుపుము. వీరు భగ్నంబులగు నీయంగంబులం గనికాని, యియ్యెడ వీడరు. నీవు బ్రతుకందలంచితివేని యారాష్ట్రంబువీడి మరియొక రాష్ట్రంబునకుంబొమ్ము. లేకున్న నాతో సంగరంబు సల్పుమన నప్పొనుమేతరి దండాహితచండపుండరీకంబుభంగి గనలి దంతసూఘట్టనంబునం బొడము మిడుగురులకు గన్నులంగ్రాలు విస్ఫులింగంబులకుం దోడుగా నతిదారుణాకారుండై రోషావేశంబున గైదువులుంజేకొన నిరవు సొరనొల్లక సింగంబు పగిదినార్చుచు, నోరీ మనుజుకీటమా! మానిసులంచెవ్వాడు ను నిట్టిబడాయిమాటలు వాక్రుచ్చినవాడు లేడు. ఇప్పుడ నీవలన నీవీరంపు పలుకులు వింటిని. బెబ్బులిచెంగటఁ దబ్బిబ్బునడి మదంబున నొడలు మఱచియున్న యిట్టివలె నార్చుచు న్నావు. కావున నిన్నీదినమంద మడియించి నల్లంబీల్చి యుల్లంబురంజిల్ల నీతరసంబు వంటయింటికి నంపెద. ఇత్యాదులగు నుడువులు మినుకుచు చీకటిమాని కొమ్మసిగ నతిమస్కణంబులగు పత్రంబుల నలగు దానివాని సిగంబట్టి వంచి, వాని వీచున వజ్రసంపాతనిభంబగు మోచేతిపోటు నడరింప నతండును సముత్కటవేదండ శుండాఘాతంబునంగనలు కంఠీరవంబు భంగి పొంగుచు వానిపట్టు విదల్చుకొని, నానావిధంబుల మల్లయుద్ధపరిపాటి నడరించి, వాని వెలికిలంబడం ద్రొబ్బియుక్కునకొమిగిలి వానియక్కునం గఠోరశిలాపాతంబుఁ దలపింపఁజాలు మడమతావునఁ బగలంప నత్తావునుండి వెడలుశోణితంబు నోరును, ముక్కులు, గన్నులు, చెవులును వెడలింప, నారక్క

సుని మోము కొత్తమొయిల బయలుబిన్న నీరంబులచే
 నావృతంబైన జేగురుకొండతటంబు విడంబించె. అయ్యెడ
 నయ్యిరువురు నొండరులం బిలుకుమార్చు తలంపుల కింపగు
 జతనంబు గలిగి నిజచరణసంఘట్టనంబులం బుడమిమోయు
 చిలువలరాయని పడగలంబోలె దెసలనుండు శారుల శిరంబుల
 సన్నతంబులఁజేయుచు, సారెసారెకు సింగంబుల పగిది
 నార్చుచుఁ బరస్పరాక్షేపవచనంబులం గనలుతోడ యు
 యుత్స వర్ధిల్లంజేయుచు నట్టునడని యుత్సాహంబుల “నీవు
 మత్సముండవా?” యని యధిక్షేపించుచు దృఢఘటితంబులగు
 పిడికిలులం గ్రుద్దుచు, మోచేతులం బొడుచుచు మడ మలం
 దన్నుచు భుజపాశంబుల బంధించుచు నంగంబులు భగ్నంబు
 లగునట్లు నేలకుం బడఁద్రోయుచు విదళిత ప్రతీకనికరనిర్గత
 రుధిరధారలఁదడిసినశరీరంబులు నిర్లక్షాంతంబులగు జాజు
 మలతటంబుల ననుకరింప బీతిం జలించక పోరుచుండిరి.
 అయ్యెడ నయ్యిరువురు ఘోరంబగు బీరంబున బోరుచుండ
 వెన్నెలమినుకులదొర ద్విజరాజుండగుట నానల్లత్రావరి
 యొడలునం బొడమిన నెత్తుటబొట్టులు తనవైబడు నేమో
 యను తలంపున, నపరమహీధర కందరాంతరంబు మాటుచేసి
 కొన, వీరి భుజసంస్థాలన పాద ఘట్టనాది జనితవేగంబునందన
 కాశ్రయంబులగు మహీరుహంబు లేమగునోయను భయంబున
 నీడంబులవీడి యంతటంబరచు శకుంతవ్రాతంబుల వాశితం
 బుల దెసలెల్ల నావృతంబులుగా, నీరక్కసుండు నిక్కంబుగం
 జచ్చునని తెలుపుకరణి, మేల్కొన్న మరాళాది నిహంగంబు

లనినాదంబులు విలసిల్ల వీడు మడసిన వెనుకంజెరబెట్టిన బాట
 సారులండటివ్విధంబునఁ బ్రియరాండ్రితోడం గలిసి వతింతు
 రని యెఱింగించుచందంబున గోకంబులు చెలులున్న కడకే
 తేర, సుకుమారాంగ లలితుండగు నత్తరుణుండు ప్రతిదిన
 సంభుజ్యమానమానుషామిషుండగు నీయనిమిష విద్యేషితో
 ద్వేషంబుఁ గైకొనియె. ఏమగునో యను విచారంబునంబోలె
 గుముదంబులెల్లం గుముదంబులుగా నత్తరుణుని జయశ్రీని
 సూచించు వానికరణి నరవిందంబులు మిగుల సుందరంబు
 లై విరివిగ విలసిల్లఁ గైరవోదర నిర్గతంబులై మింటికెగయు బం
 భరంబుకలనాదంబులు తరుణోత్సాహకరంబులగు వందులగా
 నంబు లనుకరింపఁ బూర్వదేవతాజాతి మనుష్యకృత్యఖాదిని
 యని ప్రసిద్ధచాత్రంబుగాదు. వీడు జతనంబునం బురుషులం
 బట్టితెచ్చి బందీ గృహంబున నిర్బంధించి దినదినంబునఁ దిను
 చుండు. ఈయుదంతం బెఱింగియు నీతండు తన సౌకుమా
 ర్యంబు నెఱుంగనివానింబోలి వాని నెదుర్కొను చున్నాడు.
 ఆహా ! ఇది మదోత్కటంబుపై నెగయు సింగంబుపిల్లచందం
 బుగాదె. యే మగునో చూతమని తలంచువానివలెఁ బ్రత్య
 గ్రపద్మరాగ మణివినిర్మితముకు రమండలాభుండగుచు నక్షి
 లక్షుండయ్యె. సాధుజనేతర పాదగ్రహణ విముఖుండగు
 నాకు వీని పాదగ్రహణంబు సేయవలసివచ్చెనే యని కొంత
 సేపు చింతించి, యత్తరుణుండు వానిపాదంబులు వట్టి చుట్టుగ
 గిరగిరంద్రిప్పి, యుచ్చట నున్న యొక్కబండమీదం బడునట్లు
 మీఁదికి విసరివైచె. అంత నమ్మానుషాది యాబండమీదంబడి

విదళితసర్వప్రతీకుండై ప్రాణంబులు విడిచె. అయ్యెడఁబగతుని సమయించి తమప్రాణంబులఁ బాలించిన యమ్మహామహాని చరణంబుల కెఱఁగి బహువిధంబులఁ గైవారంబులు సల్పి, యోమహానుభావా! నీప్రాపున మేమందఱము నిజజనవిలోకన పాత్రంబుల మైతిమి. మా కు వంశకరుండ వీవ. మావంశంబు వారలకెల్ల నీవ ప్రధమార్చనీయుండవు. బాటసారుల కందఱకు మృత్యు ప్రాయుండైన వీనిసమయించుట సకలపథిక నికరజీవన ప్రదుండవయితివని బహువిధంబులం గొండాడి, యతనిచేతం గృతమంగళాశాసనులై, యనావృష్టి పీడితంబులై వినాశోన్ముఖంబులగు షర్జన్యదత్త నీరాఘ్నేతంబులై విలసిల్లు సస్యంబుల వలె, విలసన్ముఖులగుచు దమతమ తావులకుం జనిరి. పదపడి యత్తరుణుండును సమరసమయ సంసక్తశోణిత ప్రత్యుశనంబు సేయ నాకొలనికింజేరి, కృతావగాహనన్నానుండై నిర్మలుండగుచు, పటికార్చిన బంగరు బొమ్మకై వడి విలసిల్లుచుఁ దన యిల్లాలు బుద్ధిసేరగఁ దనమనంబున నిట్లని తలంచె. ఆహా! ఇయ్యెడ దయ్యంబుగొన్ని కతంబుల నభిమతం బొడగూర్చినను నొక్కకతంబున జేతంబునకు మిగుల వింతగలుగఁజేసె. ఎన్నండును నడవిపాడనూడని యావేడుకకత్తై నచ్చట నుదిత శాంతయై దూఁదూపంజాలక సందియంబువీడి పానీయంబులం గోరె. నే నిదె వచ్చెద నని కొన్ని కాలవినోదనోపాయంబులం జెప్పి యేతెంచితిని అప్పాలఁతుక దప్పిచే నేమయ్యెనో? అచ్చటి శ్వాపదంబుల నేమయ్యెనో? దాని కుచకుంభంబులం దమకుంభంబులు బింబు లగుటం గనలిన మదోత్కటంబులవలన

నెట్టికడగండ్లఁ గాంచెనో? తమ యవలగ్నంబునకు జేతయగు దాని నడుముంగని సింగంబు లేమి కీడుఁగావించెనో? కమలంబులు నయనంబులఁ జితంబులగుట నెట్టియాత్రంబునకు పాత్రం గావించెనో? ఇక్కాన కానవెట్టి నప్పట్టతావులు దాని నూ గారుచే గెలువఁబడినవగుట నేమిగొడవం బొడమించెనో? యని చింతింపుచుండ, నాపెచ్చే బుత్తెంపఁబడిన యొక్కచక్ర వాకంబు తొల్లి యాపె వినిపించిన గుర్తుల నత్తరుణుం గా నెఱింగి, మనుష్యోచితంబులగు వచనంబుల నిట్లనియె—టయీ! నీవు తరుణాభిధానుండవు గావా? నీచెలి సజీవితయై యున్నది. నీవు సుఖముగ నుంటివిగదా! యనఁగ నతండ బంపు కడలిలో సునింగినవాడై ప్రేయసీ కుశలవార్తాశ్రవణజాతప్రీత సంతతస్వాంతుం డగుచు, సంతోషవిషాదంబులు దన శీముషికి మోషకంబులుగాఁగఁ దనకతయంతయు వినిచి దానికత యడుగ నక్కొకం బిట్లని వాక్రుచ్చె.

ఆపె నెప్పినమాటల నాలింపుము. నీవాపెదూప నార్ప నీరంబులం దెత్తునని బయలుదేరిన పదంపడి, యొక్కడనుండి వత్తువో యని యంతటం గాంచుచు, గొంతసేపక్కడనయుండి యెంత తఱికి నీజాడఁ గానలేక, యెండిన పెదవులతో వెచ్చ నూర్పుచుంబొడమిన తనదగబాదకు నీయెడబాయుటం గలిగిన వేండ్రంబు తీండ్రంబుగ దోడ్పాటు గాఁగ, నచ్చటనుండి వెలు వడి యొక్కడక్కడం విరుగుచు మిగుల నలసి యొక్కచెట్టు మొదటఁగూర్చున్నయెడ నొక్కతాపసి, కైలాసదేశంబువోలె రుద్రాక్షగణాలంకృతుండును, ప్రజాపతిబాతి భారతీపతియుఁ

గేశవు వడువున న్నాక్షి కేశుండును, మహేశ్వరుకరణిఁ గృత్తి
 వసనుండును, వైవస్వతుచందంబున దండధరుండును, భాస్క-
 రునిభంగి మహాతేజుండును నై యరుదెంచువానిగాంచె.
 అతండును దీనదయాళుండుగావున నాపెంగని, యోయమ్మా!
 నీవిక్కాన నిట్టిరూపంబులు దాల్చిన కలుములరాణి కరణిం
 దీపించెదవు. నీ వెవ్వరిదానవు? నీవిప్పట్టున నిట్లుండుటకుఁ గతం
 జేమి? యని యడుగ, నాపె యాతపసులరాయనింగని యిగిరిన
 వాతెరగలది యగుట వాక్రువ్వంజాలక నాకమండలుపై దృష్టి
 నిలిపి, పలుమారు తనవేళ్ల నరుణసహస్రదళదళసహచరంబుల
 మోవి నేవించియుండె. అంత నత్తపసులతలకట్టు దానిదూప
 నణంపందలంచి యాకమండలువునున్న పానీయంబులు విమలం
 బులు దానికొసంగి, పిపాస శమియింపఁజేసి, దాని యలసత సమ
 యింపఁజేసి దాని సుద్ది యడుగ, నాపె తనయుదంతంబంతయు
 నాతనికి శ్రుతిసంగతం బొనరించి, యోయమ్మా! యిచ్చటనే
 దూపనలసి పానీయంబులు గోర నిదె తెచ్చెద నని జాముకు
 లోగడ వెడలె. ఇంతవట్టుకుఁ జెలికానిజాడ బొడమదు. నేనేమి
 నేతు? జీవితంబు నితాంతంబు బ్రీతికి నికేతనం బని కదా మీ
 రిచ్చిన పానీయంబుల నానితి. ఇప్పుడతని యెడబాటు నైప
 నోప. ఎందుకుద్రావితిని? త్రాగకున్న నసువులు వోవుంగదా?
 అట్లయిన నీయెడ బాటునం బొడమిన కడగండ్లు వొడమ
 కుండునే యని విలపించుచున్న దానింగని, యాయోగి పుంగ
 వుండు దాని యెడంబట్టిన యక్కటికి కలవాడగుచు, యోగ
 దృష్టి నవలోకించి యామె కిట్లనియె. ఓయమ్మా! యుమ్మ

లింపకుము. నీక్రియునకు సుఖంబయగు. రేపటిదినమందు గాని
 నీకాతని సంయోగంబు గలుగదు. ఇద్దినంబు దుద్దినంబని తలం
 పుము. ఇది నిక్కంబు. ఏమో వినిచితి నని తలంపకుము. ఇచ్చటం
 బెబ్బులులు తోడేళ్ళు మొదలుగల నృశంసజంతువులు సంచ
 రించుచుండు. కావున నిచ్చెంతన మామకంబగు నుటజం
 బున్నది. అచ్చట కేతెంచి, యీరేయి నచ్చటంబుచ్చి రేపొక్క
 ప్రహరంబు జరుగ నతనింగలిసి కుశలంబుగ వర్తింపగలవని
 వాక్రువ్వ, నతనియాదరాకార నిరీక్షణాదుల నతని యందుం
 జెందిన పితృభావంబు గలదియై, యాయనతోడఁ గూడఁజని
 యచ్చోటుననుండఁ దదీయదుర్దశంజూడ నసమర్థుండ పోలె
 రవియు నస్తగిరి కేఁగె. తమ్ములుం దమ్ములవలె దానివంతవిం
 తయై యొప్పు దానింజూడ నోపమిబోలె వికాసంబుఁ దప్పి
 యుండె. తమంబులుం దమంబులు దానియంతరంగంబు గప్పి
 నట్లు నెల్ల యనంతానంతాంతరంబుల నావరించె. చక్రవాకం
 బులు దమకుగుచంబులం జెలియగు దానివిషదం జూడనోప
 నివియుఁబోలె ప్రియవిరహంబుననై న వేసటంజెందె. చుక్కలుం
 బగరలవలె దమకు నీడగుదాని యంగదంగనుగొన నిచ్చ
 గించినవియుఁబోలె, మినుకుల కలుములనుల్లసిల్లె. కుముదిను
 లను జ్ఞాతరమణ సంయోగి వియోగజన్య దశలగుట నిజ
 ప్రసవోదర నిర్వస్త ధుకర ఝంకారథారా వ్యాజంబున నోదా
 ర్చుకరణి విలసిల్లఁజఁద్రుండును దానిసుఖంబునకు సఖుండగుట
 నుల్లసత్కళంకుండై దానియంగదంబోగొట్టుమని పెడుకొను
 వనుభంగి విష్ణుదం బాశ్రయఁప, నాయఁతి మేలుబఁతి వంత

నాకాగ్రీతయై యున్నను గారుణికుండైన యత్తఃసి యొసం
గిన ఫలమూలంబుల మెసవి నీరంబులం ద్రావి యెప్పుడు తెల్ల
వారు ననుతలంపున నారేయి వెళ్లబుచ్చె. అంతః బ్రభాతంబు
గాఁగ, నాతపసి లేచి స్నానార్థంబు దూరస్థితం బగునవికింబోవఁ
దమకింప నాపె యాయనకు బ్రణమిల్లి విరచితసమభి హితా
శీర్వాదకయై యచ్చటనుండి వెడలి, యాకాన సంతటం దిరు
గుచు, సకలసల్లక్షణ లక్షితంబగు నొక్కకేళాకూళిం గాంచి
యచ్చటి నీడోద్భవంబులనెల్ల నీక్షించి, తా నాఁకటిబాధ నొం
దినవాఁడుగాని యెదుటివాని యాకలిబాధ నెఱుంగఁడు గావున
ప్రియవియోగజంబగు వంతదెలిసినవాఁడ నాయదరుడుపం
బ్రోడయగు నని తలంచి, యొక్కచక్రివాకంబుగాంచి యిట్లని
వేడుకొనియె— ఓరథాంగరాజమా! నీవు దోషాచరసమయ
విరసుండవు. దయితచేతఃప్రమర సంఘటననిపుణంబు లగు
మా హృదయజాతంబులకు సత్యంత ప్రియవయస్యం బగు
నాకారంబున విలసిల్లువాడవు. సువృత్తాత్మవు. సువర్ణ
తేజుండవు. నియతంబుగఁ గమలాపదసంచారివి. త్రయీ
తనుండగు మృతండపుత్రుని యనుగ్రహంబున శర్మంబుల
ననుభవింపం గోరినవాడవు గాన నిన్నొక్కటి వేఁడెద.
తొల్లి యొక్క మరాళకులవతంసులు నలనృపగుణబద్ధ చేతస్కూ
యగు దమయంతికిఁ దద్ఘటనం బొనరించి జీవింపజేసిన విధం
బున, సహజానుకంపాలంకృత హృదయుండవై, ప్రియవిప్ర
యుక్తయగు నాకు సంతసంబు సంధిల్లంజేయ నామనవిఁ
గైకొని, మదియప్రియుండొక్క కాసారతీరంబున నుండుం

గావున వానింగని, నీవిట్లు వక్కాణింపందగు. యాతాయాతంబుల నేయువారు, నచ్చట నాసీనించి యుండువారునగు జనంబులలో నీ ప్రియుం డెవ్వండని దెలియందగు నంటివా? యతని లక్కణంబులు నిక్కంబుగ వక్కణసేసెద నాలింపుము. ఎవ్వని సిగముడి చందురుండని బమసి యావరింప నేతెంచి యతండు ప్రతివీర ప్రభంజనుండని దెలిసి వెనుకన యడంగి పిండిభూతంబై యుండిన కాండవాహు కరణినుండు; ఎవ్వని కనుబొమలు శ్రవణకాయమానం బారోహణంబుసేయ నకుంత సముత్కం తాభరంబున వెడలు కోమలవల్లుల ననుకరించు నెన్నొసలైనఁ దనమినుకులకుం గృష్ణపక్షాదిసంబంధంబున హాని రాకుండంగ నధఃకృతశృంగుండై యేతెంచిన యరనెల నిపుణంబై యుండు. కన్నులన్న నాసికావరాటకంబునం బొల్పు లపన నలీనంబుల దళంబులయి యొప్పు, గళంబైన ముక్తాహార పరివేష్టితంబు గావున సముద్గీర్ణ ముక్తావళియగు కంబువుకరణి ననుకరించు. విపులంబగు నురంబును, నియుద్ధంబున వనగజ దళన ప్రహారంబులం బొడమిన కాయలచాయల కాలయంబగుట నంతరప్రరోహత్ పురందర నీలమణి ప్రరోహంబుల విలసిల్లు మణిపర్వత ప్రపాతంబుబాతి నవఘళించు. మధ్యంబయిన శరభంబుచేతం బరాభవంబు నొందుచు మృగరాజని పేరూని తనుమధ్యల జయింపలేక వారిపాలిండ్లకు సరియైన కుంభంబులందాల్చు మస్తు మెకంబుల సంహరించెదవు నీకు శూరతగలిగెనేని నాతోడం బోరాడుమనీ పిల్చు చందంబున నమంద సుందరంబై నయనోత్సవం బొసంగు. పెందొడ్డలైన నిర్విశంకవన విహరణంబున

మస్తుగొన్న వేదండంబుల శుండాదండంబుల విడంబించు
పిక్కలైన నక్కజంబగు రూపంబున మిగిలి పూవిలుకాని
తరకసంబుల నీనడించు. అడుగులైతే తలిరాకులం బోలె నల
నలంబుల నాలంబునకుం బిలుచు. ఈచిన్నై లెవ్వనియందు
జూపట్టు; వాని నాయొడయనింగా నెటుంగుము వక్కణసేయ
వలసిన బాసయేది యని యడిగెదవా? నుడివెద నాలింపుము.

ఓచక్రవాక చక్రవాక చక్రవాక చక్రనాయకా! నాయం
దనుకంపం గంపింపక ననన్యమనస్కుండవై యాలకింపుము.
నారమఃః డివ్వనంబున విహారంబు సల్ప నిన్న నన్ను వెంట
నంటించికొని యేతెంచె. పిదప కొంతసేపటికి దూపనాపంజాలక
బయలురికిన వెతల సతితాంతయగు నాకుఁ బానీయంబులం
దెత్తునని యత్తతిన యరిగి యిదివరకును రాలేదు.

లోకంబునఁ బురుషులకంటెఁ గామినులకు రిరంస బహు
గుణంబు లెక్కువని నీవ వినియుందువు. అది యటుండ
నిమ్ము. రాత్రులఁ బొడమిన యెడబాయుటలం గల్గిన వేదన
నీవు ప్రొద్దుగూకినది మొదలుగ తెల్లవారుపర్యంత మెటు
గుడువుగదా? నెలతల కయ్యది యధికంబగుట నీలలన లలి
తంబులం దెలియవచ్చు. మరియు నీమనంబు నీచెలిమోముం
జూడ నెంతవేడుకబడుచున్నది. నీవీ సరసితటంబునకు నిల్లాలి
నాలోకింపఁజను నెడ నామగని యుదంతంబు తెలిసికొని వెస
నేలేదుము. నీవచ్చుట నావయితుం గన్నట్టిలయిన నిట్లని వచి
యింపుము. ఓఘార్తశిఖామణీ! జనవిరహితంబును, దుష్ట
మృగసంకులంబునగు కాననంబునఁ బిపాసార్ధితురాలు నసహ

యయు నైనకామినిని వీడి నీరంబులం దెచ్చెదనని బయలు వెడలి దాని మఱచి దూరంబుగఁ దిరుగుచున్నావు. నీకిద్ది యుచితంబే, నీవసమర్థుడ వనందగదు. బలంబుచే సింగంబు తోడను, నడకచే మదగజంబుతోడను, వేగంబుచే విహంగ పుంగవునితోడను, రూపంబుచే మిసకేతనునితోడను సమా నుండివు. సముపాసితాంతర్వాణి యగు నీవాణి తన దగు గుంపువలనం దొలంగిన కురంగాంగనవలె పారావారాంతరంబు నుండి తీరంబునఁ జిమ్మిన మకరనారివలె నరుణుం డుదయించిన పిమ్మటఁ గుమఱినికరణి కాననంబునం బరివేదననొందుచున్నది. కార్య కార్యంబులం దెలివిలేని యలమానిను లయ్యును నవనవంబయి తన చెంతనుండు తీవియ విడనాడి యొకప్పు డైన నొక్క యంజయైన వెలువడవుగదా ? అచేతనంబుల యంద యుద్విధంబుగ నర్చిలి మర్తంబులనలరియుండ నీవిట్లుండ గడునబ్బురంబు గదా ? నీవును స్వవచనంబుగ నిట్లనుము- మేము పులుగులమైన దైవనియోగంబునం బొడమిన వియో గంబు సార్థ యామత్రయంబుకంటె నధికంబుగ నోర్వం జాలము. ఇట్లుండ కారడవిని నర్చిలి చేడియవీడి రక్షక హీనంగా నెఱిగియు నిట్లు సంచరించుట మాబోటరులకును నగం దగినవాడవై యుంటివి. నీకు నీరంబు దెచ్చెదనని వచ్చినతర్వాతఁ దామరతీవెల వదలి రవి యెంతసేపున్నాడు. కడువేగంబునవానిం గలనెగదా ? యీసంగతి నీవెలుంగుదు వా లేదా ? వచ్చింపుము. గబ్బితనంబున నుబ్బునల మబ్బు మెరుపు దీగ విడియుండుట యొక నిమిసంబునఁ గదా ?

పవలు దూరంబు సేరఁదిర్లికకు వత్తి నెడఁబాయుట రెప్ప
 పాటుకాలము గలదే? తేలిరి రిక్కలగమింగూడక నాకంబు
 సై కంబు తఱియయుండు. నీదగు నెడఁబాయుట యతి
 చిరంబై నిబ్బరంబగు నబ్బరం బుబ్బజేయుచున్నయది.
 ఓయీ! యక్కటిక వీడినవారికిఁ దలకట్టెనవాఁడా? యాచెలి
 నెన్నడైనఁదలంచితివా? దానిచేత నెప్పుడైన నీతలంపున
 కెక్కునా? యెట్లయినఁ దొందరనంది రమ్ము. నీతరుణిసిబ్బితి
 చే ననుచితభాషితగాదు. మగని దూరుటచే పాపంబువునని
 మిగులఁ దెలిసి పదిలంబుగన యున్నది. మేము మిక్కుటఁ
 బగు రెక్కల బలిమి గలుగుట నెల్లడలఁ బుడమియందుఁ
 దిరుగువాఁడమైనను బతనశీలురమయ్యును గులశీల మయ్యదలఁ
 గన్నాకులైనవారిచే దూరంబడిన కర్జంబుల నంటకుండుటకై
 యెగయువారమెయగుదుము. ఇది నిక్కంబునుమ్మి. కార్యవశం
 బున వచించితి నని యెంచందగదు. ఓరథాంగ పుంగవా? నీవి
 చ్చుటినుండి వెడలి నాచెలికానింగని నాయుదంతం బంతయుఁ
 జెప్పితి వేని నాయుసురుల రేనిం గలిసి యొక్కసారి యంక
 పాళి సుమాళంబుఁ జవికొని పదం పడి జీవితవ్యయంబు చేత
 నైన లభ్యంబైన వస్తువు నీకొసంగెద. ఇట్లని యతనిఁ బంపి,
 చిరవిరహ వ్యధితయగు నీప్రియురాలిం దోడ్కొని యితర
 కార్యంబు లెల్లం బరిత్యజించి సత్వరంబుగ రమ్ము. నీవు
 సత్వరంబుగ రాకుంటివేని ప్రియవంచితంబగు నీతనువు తనూన
 పాత్తున కప్పనంబుచేసి మెలంగెడు. నీవాతనిం దోడ్కొని
 వచ్చితి వేని, ముందుగఁ దలిరిటాకులంబోలు నీయడుగుల

నర్పించెద. మహామహీవరుల మణి గణంబుల నంతటఁ బరిగుం
భితంబును మీఁదను క్రిందను బ్రత్యగ్రపయో విశదంబులగు
పటికంపు పలకలగూర్పబడినదియు వెలమిగిలిన ముత్తైంపు
సరంబుల నలరినదియు మణిమయంబులగు చిరుగంటలచేతను
పయఃఫేన పాండురంబగు నాతఃపత్రంబుచేత విచిత్రరూపంబుల
నలరు వితానంబుచేత విభాసితంబును సౌదామనీ మాననీ
యలగు మానినులపాణిశోణపంకజంబుల సారెసారెకు
నూపబడినట్టియుఁ బ్రక్కనున్న బావియందలి తమ్మిపూవుల
వాసనలకు మోతరులగు కరువలులకు దారులగు కిటికీలనడుమ
నొడఁగూర్పబడినదియు, నపరంజి కణికల గణితంబునగు పంజ
రంబున కెల్లెడలను నీకై యొసంగెద. ఓచెలికాఁడా! మధుర
తరయుంకాఁక కారులగు మధుకరంబుల నలరునట్టియు, మకరం
దరసభరితంబులునగు కుసుమగుచ్ఛంబులఁ బరిమళితంబు
లత్యంత మధురంబులును బహువిధరుచిరంబులునగు ఫలజా
లంబుల నానతంబు లగునట్టియు నీడల దిట్టంబులగు చెట్టులచే
బోఁగొట్టబడిన పగటియెండలుగల చెట్టులచే దట్టంబగునదియు
మధురరవంబుల నలరు విహంగంబుల లలితంబునగు మదీయో
పవనంబున నింటనుండ సమ్మతంబు గాకుండె నేని వసింపుము.
ఓరథాంగపుంగవమా! నీకు నాయారామమునందుండ నిచ్చ
లేకున్న నయనంబుల కానందకరంబులగు కనక కమలంబులఁ
బ్రసాధిత మధ్యదేశంబును మందగంధవహ ప్రసరణస్పంద మా
నంబులగు సలిలవేతసంబుల సంకల్పిత ప్లాంతంబును విమలిత
కలధౌత విశదసికతా వితతి సంతతతీరోద్భాసితంబును సం

లక్ష్మీమాణా ధస్థలవర్తి సీకతా కలితంబులగు మలయజంబగు
 'సరసి రజనియందు నీకుం బ్రియురాలితో విరహంబుగలుగ నీకు
 స్నానంబుకొఱకు నియమించెద. మఱియుఁ గ్రమంబున నాదేవ
 తలనెల్ల గొప్పలగు జతనంబులచేత నపరిమితంబులగు ప్రణతుల
 చేతవారల సంతసిలంజేసి యత్నాతిశయంబున వారివలన
 నమృతంబు గైకొని బంగారు కోరయందుంచి నీకుంబానంబు
 కై యొసంగెద. నందనవనంబున సంక్రందనుం డచ్చర మచ్చె
 కంటులతోడం గూడి హాళిమెరసి పూవులం గోయునప్పుడడ
 కువమీరం బ్రార్థించి, కల్పసాల ఫలంబుల సంపాదించి తెచ్చి
 నీకాహారంబున కొసంగెద. ఓ విహంగపుంగవా! నేను మాత్ర
 మిట్లుండుట గాదు. ఇక నేమన్న జగంబుల జయింప నిచ్చచే
 బెచ్చువెఱిగిన పచ్చనిలుతుని యనీకినుల మచ్చరంబులఁ
 జూడందగు నావారగు చెలికత్తెయలును సద్యోవికసదరుణ
 నీరజంబుల నీసడించు పాశిపల్లవ పరంపరలయందు నేమంబున
 ననులాలింపంగలరు. చిన్నతనంబునందు నాచేతఁ బెంపబడిన
 నీడోద్భవంబులు నెమ్ములును జాతకంబులును, పరభృతంబు
 లును కీరంబులును, శౌరికలును మొదలు గలిగినవి, సంతానం
 బులవలెఁ బెంపబడిన నగుట నాకువిధేయంబులై యెల్ల కాలము
 నిన్ను గొలుచుటయందు సాదరంబులై యుండఁ గలవు.
 మరియు నాప్రియుండును నీవొనరించిన యుపకారంబునమిగుల
 సంతసిల్లి సభలయందు నొరులకుపకారంబునైయ నియతశీలుండ
 వగు నీగొనంబులఁ గొనియాడంగలండు. నాదాసీజనంబులును
 జమత్కార కథలు నుడువ నత్యంతాసక్త చిత్తంబులగుచు

నీ చెలికత్తెను సంతసిల్లం జేయఁగలరు కావున నోయవక్రవిక్ర
 మా చక్రవాకచక్రరాజమా నీ విష్ణుదేగుము. నాప్రియునిం
 గనుంగొని నాకష్టదశ యావత్తు నతనికిం గనికరం బుప్పతిల్ల
 వచింపుము. నాప్రియుం డిదివరకు పరుషభాషణంబుల వినలేదు
 గావున చల్లని మాటల నతని యుల్లంబు పల్లవింపం జేయుము.
 ప్రియుని యెడబాటు నొందింప నాఫక్కిని కనికరంబుప్పతిల్లం
 జేయ జాలినవచనంబుల నిట్లు వేడుకొన్నదై ప్రియుడు దన్ను
 వీడి వెడలుటం బొడమిన యంగదంగలిగినకన్నీళ్లు నావృతంబు
 లైన కన్నులు గల దగుచుఁ దనకర్జంబు సక్కుజేయ నాచక్ర
 వాకంబు జిరకాలంబున కైన నెగసినదానిఁగా నెఱుంగకుండె.
 తరువాత నత్తరు కదృష్టికిఁ దిరోధాయకంబులగు నరంబులఁ
 దుడిచికొని సందేశవచనము బాపఁదలంచుచు, వృద్ధి నొందు ననల
 సదృశంబగు విరహదుఃఖంబున బునరుదితబాష్ప సలిలావృత
 లోచన యగుచుఁ దానిఁగానదయ్యె. మరియు నీచక్రవాకనాయ
 కుండు తనచెలితో గలియుటకు వెలువడియెనో లేక నాయాచ
 నను సఫలంబు నేయుటకు నాప్రియునితో మద్వృత్తాంతంబు
 వచించుటకు వెళ్లెనో, యిట్లుగాకున్న నాసందేశ వచనంబున
 నాదరంబు వీడి తొట్లంటివలె లోకంబునఁ దిరుగుటకు వెడ
 లెనో, యని నిశ్చయింపంజాలక విరహజన్యశోక సాయకంబుల
 విభిన్న మర్మయగుచుఁ ద్రాచుపాములచేతఁ జండాక్షంబు
 లగు హర్యక్షంబులచేతఁ పరజీవ నాహరణ శీలంబులగు
 శార్దూలంబులఁ దారుణంబగు నరణ్యంబునఁ దనఁతిని వెదకుట
 కున్ వెడలెను. దయారహితచేతస్కంబగు నియతిచే నీవిధం

బగు నోర్వంజాలని వియోగ దుఃఖంబు భయాతిశయంబు వెడ
లింపుచున్న మబ్బల సద్దులచే నొందింపబడినదగు నత్తరుణి
యచ్చటి పర్వతకందరంబులన్నియుఁ జెలికాని నెమకుచున్నదై
చిరకాలంబగుటచే మిగుల నలసి దుర్బలంబులగు నవయవం
బులు గలదగుచు నొక్క మట్టిమ్రానినీడ నాశ్రయించె.

మరియు నత్తరుణి వాడినమై మెఱుంగుగలదగుటఁ బండి
నలతఁబోలుచున్న సుకుమారంబగు శరీరంబు గలదగుచు
వెచ్చని నిట్టూర్పులచే నసదుగాని జతనంబున దారినడుచుటం
బుట్టిన యలసటం బోగొట్టుకొని, తోడెంబంగంఘాయుచున్న
పెక్కుతెఱంగులుగల పక్కులక్కియగునదియుం బొడవు
కొమ్మలచే రిక్కులదారి నడ్డంపుకొమ్మలదెసల నావరించుచు
న్నదియు దట్టంబులగు శత్రుంబులకుఁ గొట్టంబయినదియునగు
నాచెట్టు తలకట్టుంగూర్చి చేతులు జోడించి యిట్టులనియె.
ఓమునియామినీశా! హతంబను యోగంబు నభ్యసింపం దర
కాలాసక్తుండవగు నీతఁపఁబు మిగుల కష్టతరంబుకదా. అతి
నిబిడంబగుట మంచువాని దొలఁగించు జెట్టివలనఁ బొడమిన
వేడిమి బోగొట్టునట్టియు బండల వెలఁదుకనంటి యున్నట్టియు
నీజడలకుప్పను బెక్కుపక్కులు నివసించి యున్నవి. ఉల్లం
బును, నట్లోడలును కదలనిదానిగఁజేసి డెందంబున నాశరబ్రహ్మ
మును జూచుచున్న మీవంటి మహాత్ములు ధ్యాన సామర్థ్యం
బున జరిగినదానియు జరుగుచున్నదానియు జరుగఁ గలదాని
యురీతిఁ గంటబడకున్నను కరతలగతకునుమన్దబోధింపఁబడు
నెఱుంగుచున్నారు. వెడదనిడుదల నలరు

తాపసపాకళాసనా ! బాటసారుల వెతల నూతంబడద్రోయు
 నేలికా పాలింపుమని ప్రార్థింపుచున్న నాకు దయితుం డిప్పుడే
 మొనరించుచున్నాడో వచింపుము. వాడిగల నడుము చిక్కిన
 లేడిపిల్లను వదలించుటకై దయనొంది యాసింగముం దుది
 ముట్టింప ధనుర్బాణంబుల ధరియించి దాని ననుసరించి వెలు
 వడెనా ? లేదా ? యెట్లుగన్నెరుపూలం బురణించుకరంబులుగల
 నారమణుండు కరిశిరోంతరంబున నున్నముత్తియంబుం గోరి,
 యయ్యో దారిదప్పి యామితంగజ మార్గంబనుసరించి వెడ
 లేనా ? నాజీవితేశుండు మధుర స్వరంబు గలదియు శ్రవణో
 త్సవదాయియు నిచ్చట బొడమెనని తెలియనట్లు బుట్టినట్టియు
 కోయిలకూత నాలించి యావనప్రియ యెచ్చట నున్నదో యని
 యాసక్తచే వెదకుచున్నాడో వక్కాణసేయందగు. నావయ
 స్యుండు మబ్బులంగని నిబ్బరంబగు నుత్సాహంబున నెమ్ముల
 తాండవంబను నాటసలుప డెందంబునకు విందుసేయ నాలా
 స్యంబుగనివానిచెంతవదలుటకు గచ్ఛరియైయుండెనా ? మఱియు
 దానంతటం జూచుచు నొరులకుం గనపడకుండఁజేయు దిర
 స్కరిణియను విద్యచే నావృతుండై సరసియెదుటనుండి యీ
 నాయవస్థ నంతయుం గౌతుకంబున జూచుచున్నవాఁడా ?
 మిగులనుందరుండగుట మదనమద నివారణ వారణుండగు
 నాప్రియతముండీ సరసిచెంతకు సలిలక్రీడనొనరింప నేతెంచిన
 యచ్చరమచ్చెకంటుల కూటువులచే సింగారంపుచేతలనెడు
 సృజితలచేత దీప్తంబుగం గట్టినం దనవనంబున గ్రీడింప గొంపోఁ
 బడెనా ? చెప్పుమో ? మఱియు నాచెలికాఁడు మురిసిన చెట్టులు

తావులు గలకానవేల్పులసానులచే మిగుల దవ్వగొంపోయి
 రుచికరంబులగు పర్లపత్రంబులచే బోషింపంబడుచు న్నాకైన
 కష్టంబుల మరిపింపబడెనా? వచింపుము. ఓమునిచంద్రమా!
 యిట్లుగాకున్న కాననంబున నతిదారుణంబగు విరోధిచేతఁ
 బడలేదుగదా? మస్తుగొన్నచే గల మెగంబుచేత కరంబునఁ
 బట్టుకొనంబడి కొట్టి కూలింపఁబడలేదుకదా. లేకున్ననాలంబు
 న నాదయితుండు క్రూరంబులగు శార్దూలాదులఁ గడగండ్ల
 నొందింపఁ బడలేదుకదా? మరియు బలుహజ్జ మెకంబు
 తలదెగల్ప నుద్యమించు బొబ్బమెకంబున కడ్డంబునేర నుద్య
 మించి, దానితోఁ బోగాడి నిహతుండు కాఁడుకదా? సావధానం
 బుగ ధ్యానంబున నాలోచించి నిక్కంబుగ వచింపుము. ఇటు
 వంటి యపశంకం జేయనేల? నాజీవితేశుండు విపత్తును వీడి
 హాయిగనున్నవాడు. దైవంబు ననుకూలంబయై యుండు. అది
 యేమన్న సోకు దయ్యము దట్టంబుగనుండుతీవీయలకూటువు
 విడఁగొట్టునేగాని ఘనంబులగు మ్రాకుల నణంపఁడుగదా! ఆత
 రుణి ప్రియవియోగ జనిత దుఃఖావేశంబున నెద్దియుం దెలియ
 నిడియై యాచెట్టునొకానొక మునిగం దలంచి కడుగరుణపుట్టిర
 చు వచనంబులఁ బ్రియతముని యుదంతం బడుగుచు నయ్యద
 నున జీవనప్రదుచే నతినిబిడంబులగు నుదకధారలచే దడపఁ
 బడుచు నతనింగూర్చి యిట్లని వాక్రుచ్చె. ఓయి మేఘుడా?
 యీవర్షించుటవలన చాలింపుము. నయనంబు హాయినిచ్చు
 శరీరము గల యోవారివాహా! చల్లని యుదకంబుల నతికర్క
 శంబగు నారమణుని యుల్లంబు దడుపుము. డెందంబున నెడ

బాటునుం బొడమిన వేడిమి మిగులు లేకుండ గాల్పంబడిన
 నాయుల్లంబునై తేదేవతలకుజాపులేమిసంగడి యాయమృతం
 బైనం జల్లదనంబుజేయంజాలదు. జగంబునకెల్ల హితంబొడ
 గూర్ప నిచ్చగించిన మనంబు గలిగినట్టియు, నాయాసం బపహ
 రించునట్టియు తావువీడి పెరనాడు లందున్న వారికెల్లతమ
 యిల్లాండ్రయందు దమినిబుట్టించి వారింగలియమిక్కిలి వేడుకం
 బొడమించునట్టియు నీకు విరహసంజనిత బాధావార్ధి మునిం
 గిన మా బోటరుల నుద్ధరింప దూతకృత్యంబుచితంబని యే
 నెంచెద పరులకుపకారం బొనర్పుటయందు మిగుల సేమహి
 మంబు విదితంజే. ఓయి సరసుడా! నీయుదకములచేత నిజ
 గంబంతయు బాలించబడుచున్నది. ఆకసమందు నీకెయ్యెడల
 సంచారం బవికలంబై తఱచుగం బొలుచు. ఓయినుందరుడా!
 తరి గల్గినప్పుడు పర్వతంబుల యున్నతంబులగు పర్వతంబుల
 సానువులం దుండక వర్షించెదవు. నితాంతంబున్నతంబగు
 పదంబు విడిచి సారెసారెకు నడుగు నున్నతటినుల తటం
 బాశ్రియించుచున్నావు ఇద్దియుం దగినదియే. బరులకు హితం
 బొనరించుటకై యలసట సహించు సజ్జనులగువా రొకానొకప్పు
 డైన లాఘవంబు నొందరుగదా! చలినట్టుల విసరుటలం గంపి
 తంబులగు సంతరంబులు గలవౌట మ్రోయుచున్నవి గావున
 నాపద నొందినవింబోలె నేడ్చుచున్నట్టు లున్నట్టియు నొకదా
 నివలన నొకదానికిం గలిగిన రాయిడిచే బొడమిన యనలుని
 దాహంబునం బీడింపంబడిన యలవెదుల్ల కడగండ్లనెల్ల నవిరత
 థారాప్రసారంబుల శమియింపఁ జేయుచున్నావు. ఓయి చంద్రు

డా ! జీవితనేతచేత వంచితయగు నాయందు నీఘృష్టుల నెల
కొల్పకు మని నేజేసిన వేడికొంట నంటించుకొనక మింటనంతటం
దనదీప్తిచే నంటికొన్న యాచుక్కలదొరను వేకువతటియల
సింహికానందనునివలె రూపుమాపె. అత్యంతాపన్నయగు
నన్ను సరకుసేయక వెలువడిన చక్రవాకమును, ప్రియావిరహ
జని తంబగు శోకంబు పరితపింపజేయుచున్నది. ఓజీవనదాన
పరాయణా ! నీవు పరుల కుపకారంబు సలుప నన్నివిధంబుల
నుద్యోగించు వాడవు. కాన నీకార్యం బొడగూర్చుమని యెంత
లో వరాకి యని చెప్పఁదలచియున్నదో యంతలోన నొకసమీ
రణంబు విసరి దాని బింజబింజలుగాజేసి మిగుల దవ్వుగ వెలువ
రించె. సర్వజనుండును తటస్థునివలె దనదగు కర్జంబుల నెం
వేర్చికొనుటకు జతనంబు సలుపువాఁడుగాని యొక్కండైన
నాయాచన నంగీకరించు వాఁడులేడు. ఎంతకష్టం జేతెంచె.
ఇందఱును వేడిన నొక్కండైన నామనవి యాలించి యూరడింప
కునికి యొక యవశకునంబైయుండె అందువలన నాజీవితే
శుఁడు గొప్పయంగద నొందినవాఁడే కావలయు. నయనఖా
ష్పంబు లుప్పతిల్ల నిట్లువచియించిదయితుని శుభవార్తవినుట
విషయమై విఫలంబగు ప్రయత్నంబుగలదై తన దౌర్భా
గ్యంబు మిగుల దూరి యత్తరుణి దనతనువాశ్రయాశు
న కాహుతిగం జేయ నిశ్చయించె.

ఇట్లు పలుతెఱుంగులఁబలికిననన్ది పక్కి గావునఁ దనజాడ
జూడకయున్నదానింగని మరియు నిట్లనినిచె ఓరథాంగమా!
నీవు నేమంబున నున్నంగాని యెంతబల వంతుడైనను నతి

శూరుండైనను పగఱి మార్కొను నయ్యెడ నాలంబున నే
 మియుఁ జేయంజాలండు. అట్టి మహారథు లేని సహాయంబుగోర
 నీమహిమం బభివర్ణింప జెలి కానిచే దోసంబునొందిన నేనెంత
 దాన? కావున నాయెడం గనికరించి నాపలుకులుచి తంబుగ
 నాయెడయని చెవులకింపుగ వాక్రువ్వుము. మరియు నాయా
 ననంబుగని నీకు వినోదకారియగు నలినంబులకు నొంటమి
 కాడని తలంపందగదు. ఇంతియకాదు. నాయత్తుల వీక్షించియు
 జలజంబు కలిమి బలంబునం గొనఁజాలు నక్కతంబునం బగ
 ఱియయని తలంపందగదు. ఆతమ్ములకు నెయ్యంబునం దమ్ము
 నియ యాలోచింప నుచితంబగు బుజంబులును దూడుల
 కెనయగుట చెలికారంబుచేతనే యని యెఱుంగ వలయు
 నక్కతంబున నన్ని తెఱంగుల నీకు సంతసంబుసేయ నత్తమ్ముల
 నెమ్మికి నిమ్ము లనియ పరికించి యించుక దలంచి కరుణించి
 నాపని బూనందగు. ఇట్లు వినిచినఁ బులు గగుకతంబున నాలిం
 పక మరుమాటలేకయున్న నంతరంగంబున నించుక గనలియు
 మనస్వినియగుట దాను దూరక మనంబున నిట్లని తలంచె.
 ఆహా! వీని డెందం బెంత గట్టిది. ఎంత బ్రతిమాలిన నిది
 నాయంగద యాలింపనిదానింబోలి యున్నది. జడాశయాను
 చరంబులగు వానికి స్వోదయసమయంబునం దనాసక్తి సహ
 జంబ కళానిధివిముఖంబులగు వానికి. బరోపకార తత్పరత
 యెట్లు కలుగు? ఇంతియ కాదు. వారు దమకు కలిసి గలుగు
 నపుడు పరులనాదరింపమి తమకు గొప్పతనం బొడగూర్చునని
 తమ సుఖంబుల నాలోచింతురుగాని పరులదైనట్లు పరికిం

పరు. అందుకేకాబోలు. సీతాకాముకుండగు దాశరథిచే త్షణద
యగుత్షణదయందు పాగులుట గలుగునని శాపితంబులయ్యె.
అని యనదుతరిని బరికించి యియ్యెడి దూరందగదు. గతదినం
బునం దమ్మి చెలికాడు గ్రుంకునది మొదలుగ నీరేతి రంత
విరహవేదన వేగి తమకావ్తుండగు వేడివెలుంగేతేర మదనక
దనమనంబునం బోలుచుచున్నది. కావున దీని నిందింపం
దగదు. “సుజనోపి కుప్యతి పర మనవసరజ్ఞేన యాచిత స్సుహృ
దా” యనునయంబు దెలిసియుండియు దూరితి నేని జగంబు
నగుం గదా? కావున దీనివీడి పరునివేడెదనని యొక్కకోయలం
గని, ఓకోకిలమా? నీవు కలిముల చెలికొమరునికి కాముకులకుం
గూటమి కల్పింప నెదురులేని సరదారుంగా నెటుంగుదు.
కావున నీకుం బ్రణమిల్లి యొక్కమనవి నర్పించెద నక్కటికం
దాల్చి యాలింపు మని వేడుకొనుచున్నది.

అయ్యెడ నయ్యది సాజంబుగఁ గూయుచున్నది. అత్తరి
నాతరుణీ మణి దాని రుతంబునకుం బెదరి చండ్రనిప్పులకు
నొప్పువిచ్చుకన్నులంగని కని కోపించిన దానిగనెంచి మనం
బున నిట్లు చింతించె. బౌరా దీనిపాగరు! శ్రవణ విదారణ
త్షమంబుగం గూయుచు గన్నుల నల్లబొట్టులవలె నెఱ్ఱతనం
బున మిగులువానింజేసి యలుకం గాంచుచున్నది. అమ్మ పెంపు
నయ్య యానతింగానక పరభృతంబులగు వానికి దీనజనవై
ముఖ్యంబుచితంబ. ఇద్దియొక్కటియేకాదు. దీని సజాతీయంబు
లెల్ల ననవద్యంబులై దీనదశం బొరలిన పశువుల వ్రణంబుల
భేదించి వానిపాలను దిను కాకులమూకలచే బెంపబడినవికదా!

కావున దీని దైన్యంబున వేడుకొనుట నాదగు తెలివి లోకంబు గాని దానిదోషంబు గాదు. ప్రకృతి వానినునకుంగనికరంబు హుళిక్కిగదా! కావున సౌమ్యాకారుండరు యాచింపందగిన వాడని యిట్టట్టు పరికించి యొక్కకీరంబుంగని దీనిచేడనదగు గ్రచ్చుమెచ్చబడునని తలంచి దాని కిట్లని వాక్రుచ్చె—ఓకీర వరమా! నీవును మాబోటరులగు తరుణులకు లౌకికంబులగు నీశాతశాతంబు లొడగూర్చు మదన మహారాజునకుం బ్రథాన వాహనంబవు. చూచెడివారలకు వదనంబున ననురాగంబు ప్రకటించు చున్నవాడవు. మధుర వచనంబుల నెల్లయెడం బలుకువాడవు. సౌమ్యరూపుండవు. కరకసహకార శర్కరా ప్రముఖ శుచిపదార్థ భోజనుండవు. మధురస్వభావుండవు. అక్కతంబుననే రమాకుమారుండగు కుసుమ ప్రదరునిచే వాహనోత్తమంబ వగుట సేకరింపబడితివి. ఇద్దియంతయు నిక్కంబుగాని కార్యవశంబున నేబొగడుట కాదు. నీవు తలంచిన నెద్దియు మాబోటరులకనుకగమ్యంబగు సరతంబొక్క టియు గానంబడదు. కావున నిన్నొక్కటి వేడెడనని తన యాశయంబుం బ్రకటించిన నదివిననిదానివలె యూరకున్నం దనయుల్లంబున నిట్లని చింతించె. లోకంబుననెదిరి యాశయం బెటుంగక రూపసౌమ్యభాషల సంతసించి తనతమియీడేరునని తలంచువాడు తెలివిమాలినవాడు. వీనికిం బుద్ధిసుద్ధిలేదు. ఇదియు 'సద్యోబుద్ధిహరంబింబ' మను వచనంబుచేడెలియం బడె. ఇద్ది తలచుగ దొండపండుల మెక్కెడుగదా! కొందఱు గడుసులు ముఖవిలాసంబుచే రాగంబు విసిల్లె

జేయుచు మృదుభాషణంబుల నాశ్రితులమనంబులు సంత
సిల్లజేయుచు తామందఱ కుపకారకులవలె గానుపించుచు
నకదర్యమర్యాదావంతులందొలు దొరనుకొలుచు వితంబున
దమ్ము సేవింపవలయునని మనంబున నెంతురుగాని, వారికి నిను
మంతైన నుపకారంబు సేయ నోడరు. అట్టివారిని సేవించుట
కంటె నూరకుండుటయ యుత్తమంబు అని వితర్కించుచు
మింటనంతట నంటుకొని కంటబడు కృపీటవాహంగని, యీ
పక్షులా నామనోరథంబు నెరవేర్చు? ఇవి కార్యకరంబులని
నమ్ముట కృపీటంబుల మూటగట్టుట గాదె? ముసిణిచెట్టుం
దేనెలో దడుపుట గాదె? మరియు నవకేళికి దోహదంబు సల్పు
టగాదె? కాన వివి కార్యప్రత్యాయకంబులని యెన్నుండగదు.
పురోవ ర్తియగు నితండు జీవనప్రదుండు దూరదేశగతులైన
వారిని తన స్తనిత భాషితంబుల బోధించి చెటకత్తెలతో
హత్తింకజేయువాడు. మరియు నీలకంఠ లాస్యకళా సంపా
దన చతురుండుగావున నీతండు వేడదగినవాడు అనితాంచి
మించిన యుత్సాహంబున వాని కిట్లనియె. ఓయీ! ఘనా!
యీయభిధానం బెల్లవారికిని సంజ్వర హరణంబు చేయుట
నీక తగియున్నది. నీవెప్పుడునుబలమును విడువనివాడవగుట
బలాహంకుండవు. లోకంబునకుం ప్రాణాధారంబగు నన్నంబు
నకు మూలకారణంబగుసస్యంబు పోషించు వారలకు సంతోష
విధాతవగుట ముందుంకవనియుం బండితులచేత క్రువ్వం
బడుచున్నావు చంద్ర కిరణ కిరణమండల వీడితంబులు. చాళ
కంబులను నమ్మత వ్రదానంబున జీవింప జేయుచున్నావు. కర

స్వర సంఘర్షణ సంజనిత జ్వలనవిఘాతంబులగు వంశంబులకు నెల్ల జీవితప్రదాతవు. దివ్యజ్ఞానంబువలె నమృత ప్రదుండవు. గంగాప్రవాహంబు వడువున సంగతశతహృదుండవు. మార్కండేయాది తాపసవరులకరణి నిజసేవన సంతోషిత నీలకంఠుండవు. చపలాశ్రితుండవయ్యు ఘనుండవు. గోత్ర భిద్వాహనుండవయ్యు గోత్రానందవిఘాతవు. కావున నీ మహిమ పొగడ నేనెంతదానను? సరసులగువారు పరులకు హితంబునేయ గోరువారుగదా? సకలభువ నానంద సంధాన నిపుణుండవగు నీకు నేనేమి యుపకారంబు సేయంగల దానను. అదియునుంగాక ఘనతకలవారు ప్రత్యుపకారం బపేక్షించి సహకారంబు సేయనొల్లరు. అందులకుఁ దార్కాణంబవీవ. నీ వేయుపకృతిగోరి కడలింజేరి నీరంబులనాని వాని మధురం బుల నొనరించి వానిచే సర్వజంతువులకు సంతసం జొనరించు చున్నావు? వినుచుమా? కావున నాకర్జుం బూర్జితంబు సేయు మని స్వాశయంబవిశయంబుగ సేయవలయునని వేడుకొన వతండును రథాంగాదులవలె నూరకుండె. అంతట నాతరుణి సారసారెకును నతితీవ్రంబులగు నిశ్వాసంబుల గోకనదదళ భంబగు తన మోవికి నీలోత్పల పత్ర ప్రభలు నిగుడించుచు, హృదైవమా? నాభాగ్యం బెట్లయ్యె. ఆర్యాదులటుండనిమ్ము. జీవనప్రదుండని జగదుదయంబు మొదలుకొని విదితుండగు నీ ఘనుండును నాయెడల గరుణా విహీనుండై యూరకుండె. ఇందుకే కాబోలు సంతర్వాణులు అరిర్కిత్రం విషం పథ్యమ! ధర్మోధర్మతాంప్రజేత్, అనుకూలే జగన్నాథే విపరీతేవి

పర్యయః-యని వాక్రుచ్చుచున్నారు. నాచెలికాని కివ్వార్తనంప జతనం బొనరించి యెందఱు వేడుకొన్న నందఱు నూరకుండిరి గాని, యొక్కండైన నా వేడికొంట మనంబునంగీలించి యాలించి యాలకించి నించుకంతయైనం గనికరంబున నంచితుండై యను మోదించిన వాడు లేడు సరేకదా? మారుమాటనైన నుడి విన వాడు లేడు. వీరందఱు కనికరంబు లేని వారేనా? కారు. కాన మత్ప్రియుం డెక్కతనంబుననో యపగత డీవుండు గావలయు. వేడబడినవారందఱు అూరకుంటయే గొప్ప యవశకు నంబు. కానిమిశ్రశరీరంబు క్షణభంగురంబు. దివ్యదేహంబైన స్థిరంబు. కావున నీతనువు వీడి నాకంబున నాకాంతునితోడం గూడి స్థిరభోగంబు లనుభవించెద. సహగమనంబు నేసిన నెలఁత పాపాత్మురాలైనను జలసంక్షోభనంబున పంకజంబుం బోలి తన పాపంబులు భర్తపాపంబులతోడ నదృశ్యంబులుగా నింద్ర భవనంబున ననూనంబులగు భోగంబు లనుభవించునని శ్రుతు లెల్ల గర్జింపుచున్నవి. అక్కతంబుననే నీకాయంబనల నికా మం బొనరించి త్రిదివంబున నిశ్చింతనై యుండెదనని సమకట్టి యథనంబులగు నింధనంబుల నతికష్టంబున నేరితెచ్చి యుచితం బుగఁ గూర్చి యందు దారుమధన సంజాతంబగు జాతవేదను నునిచి ప్రజ్వలింపజేసి యచ్చటనున్న యొక్క సరస్సున యథావిధిగ మజ్జనంబుసల్పి భగవంతుండగు మార్తాండుని కెదురుగ దృష్టిని నిలిపి చేతులం బోడించి యిట్లుని వచించె— ఓదేవా! నీవు సర్వజ్ఞుండవు. కర్త సాక్షివి. లోకంబున నీకుం దెలియని యరతం బొక్కటియులేదు. అయిన నామనోగతం

బైన వర్తనంబు విన్నవించెద. రమణుండు నాపిపాస నడఁగింప
 నీరు దెచ్చెదనని చని యింతవరకును రాలేదు. అతని వార్తం
 దెలియుటకై యెంతమందిని వేడినను దత్ప్రత్యాయ కోపా
 యంబు గానంబడదయ్యె. బలాత్కారంబున నాత్మహింస
 చేయగూడ దనియెడిది, భర్తను గమనంబు చేసిన వనిఱ
 నతనితోడ నీమండల మార్గంబున వెడలి యొడలి చూపాడ
 యని లోకంబునం దిరంబులగు సుఖంబులం జాలి యుండునని
 యెడు వచనంబున, విశేషంబున సామాన్యంబుం బోలెని రసిం
 పంబడునను నయంబున సందియంబువీడి నేనీయొడలు విడిచెద.
 షరలోక సంగతి యటుండనిమ్ము. అట్టి వాని వీడి మనుట
 వీరిడితనంబుగదా ? అట్టివాడన నెట్టివాడని యందువా ? విను
 మితరులతో జెప్పందగనిదియయ్యు సంశయంబు వదలి వచిం
 చెద. జీవితంబు వీడ నిచ్చుగించిన దానికి వ్రేడతోడం బనియేమి?
 అతండ్రిక్కయెడం గూటువతమి మిన్ను ముట్ట గేళిగృహం
 బున శయ్యాతలంబునకుఁ జేరఁబిలిచి తనయిచ్చ మెచ్చుగ
 నుచ్చరింప, మణిహారంబు మరిచితి. దానిం బూని వచ్చెదనన
 నిసి నాయొద్దనేయుండె. నది నీకుత్తుక నుంచెదనని యచ్చట
 గోరుల నంకంబు లొనరించి, యిది మణిమాల గాదాయనియె.
 మరియొకప్పుడు మాటలవరుసను చందమామ తమ్ములకుం
 బగతుండను పలుకురా నద్ది యుద్దిలేని యన్మతంబనియె. నేనిది
 లోకవ్యవహృతి విరుద్ధంబుగాదా యనఁ జూడుము. అది
 యట్లుగాని సంగతి నీకు నిక్కంబని తోచునట్లొనరించెదనని
 బలంబున నాపయ్యెద జారందిగిచి కుచంబుల నఖరాంకంబుల

నించి యివ్వి తామర మొగ్గలుగావా? యివి లేతనెలలు
గావా? వీనితో సంయుక్తంబులై తొల్లింటికంటె గాంతి
మీరి యున్నవా లేవా? నీవ వక్కాణింపుమనియె. మఱియు
నొక యెడ నీయడ్డబాసం గూర్చిన ముత్రియంబు దారం
బగు తారననుకరించు చున్నదని నేనుడువ, సరే యిట్లు
నకుము. నీదగుమోము పున్నమచందురుడుగదా? యీనా
సామణి తాదృశంబగు తారయే. ఉభయ సంయోగంబు గలుగ
సంతానానుదయం బబ్బురంబు. దాని మార్చెడనని చెక్కుల
గోళ్లనొక్కి యివియులేతనెల లనియె. ఇంతమాత్రంజేనా?
యిట్టివి పెక్కులుంగలవు. లంగనములలో మనుగుడుపులను
వాకున వానినన్నియు వచించిచాలును. అట్టివాని వినియో
గంబునొంది మేచుబూనుటకంటె నుసురుల నసురుల కొప్పగిం
చుట తలకట్టుగాదా? కావున నోలోకబాంధవా? నన్ను
పాపంబుల విడదీసి ప్రియసంగతం గావింపుమని పలుమారులు
వేడుకొని, యాయగ్నికి ముమ్మారు పరిక్రమణం బొనరించి,
యందుదుముకబోనంత నవ్విభాకర ప్రేరితుండై యొకదివ్య
పురుషుండు, వీడుమీ సాహసంబని పలుమా రురుముంబోలు
తార త్వంబున విలసిల్లు పలుకులంబలుకుచు, బుజంబులసాచి
మరలించుచు నెడుటగానంబడి యిట్లని మొగంబున హసనంబు
మొలకలెత్త వచియించె. నీవేడుకొంటుకుం బ్రసన్నుండగు
మార్తాండుండు గడుసంతసిల్లి నీయగ్గింజోరుట మరలించు
టకైనన్నింపె నీచెలికాడు సేమంబుననున్నవాడు. అలఁతయ
దనున నీచెంతకేతెంచగలడు. నీవు పెక్కుతరి యల్లోకంబున

నీవేడుకకానిం గూడి యభిమతంబులగు సుఖంబు లనుభవింపఁ గలవు. ఈజతనంబువీడుమని యాడి యావెనోదార్పి షరలి వెడలె. అంతట నాపె తదీయ వాక్సుథానుభవ మహి మంబున నపగతకాయ కార్మ్యయై ప్రియావలోక నానందంబు ననుభవింప నతివ్యగ్రమానసయగుచు నచటనుండె. అంతట నాతరుణుండు తనకుం గల్గిన విపదకు వగవక విపినంబునం దగచేబడలియున్న యర్మిలి పూజోడివీడి నీరంబు దెత్తునని వెడలితిని. ఎక్కడెక్కడ దిరిగినను దానిజాడ పొడగాన నైతిని. అది యప్పటి దూపనేమయ్యెనో ? యచ్చట దిరుగు చున్న సింగంబులం దోడేళ్లచేతం దక్కిన కటిక మెకంబుల నేమయ్యెనో ? దీని నడుముంచేతం బరాజితంబులగుట సింగం బులును, దీనియానంబునకోటువడిన వగుట మస్తు గౌరులును, దీనిచూపులచే రూపుమాసి నవానింబోలియున్న జింకలును, దీనిఁబలుకులచే నలుకనొందిన కోయల మొదలుగల పులుగు లునుఁ జలంబుననేమి కీడు నొడమించెనో ? నేను కరువలి కోలంబండితుండనగుట తెలిసి యామొయులు తొలుతదీని వేనలిచేత నోడింపంబడుట నేనెడగలిగి యుండుటం దెలిసి యగ్గిపిడుగులదాని యొడలున నొడగూర్చి యేమిచేసియుం డునో ? యిది మొదటగలదురూపాల లోలంబగు నుల్లంబున పల్లవించు చింతలుగలవాడగుచు. నంతట నక్కాన బరికించు వాడగుచు స్తంచరించుచు నెక్కడం దానిజాడఁబొడగానలేక నితాంతతాంత చేతనుండగుచు చేతంబున నిట్లని విలపించె. ఆహా ! గత ఒన్మంబులయందు మనమెట్టి కిట్టిషంబొనరించి

యంటిమో ! అందువలననే మనకిట్టి వియోగదుఃఖం బుష్ప
తిల్లే. దప్పిచే నలసి యున్న నీకు పానీయంబు దెత్తునని
నాపొడ నలుదిక్కుల నవలోకించుచు శ్వాపడంబులు నేరి
బలిమింబట్టుకొనిన నాపొడఁ జూడఁజాలక యేమని తలచితివో
అవ్వి బాధింప నేమనుకొంటివో, అవ్విబాధించుతరిం గిజగిజ
కొట్టికొనుచు నాయుదంతం జేమని మనంబున నాటించితి
వో కజ్జలమలినంబులగు నీనయనంబుల జొంబించు నెడల
మలీమసంబని శంకింపక నామోవినానితివిగదా? అమృతపిండం
బులకు గండంబులం జేయు నీగండంబుల నామొగంబుగని
మఃశిమయ ముకురంబులం జూడ నొల్లకుంటిని. ఇట్టివాని
నెన్నింటికి జింతనొందుదు ఎంతమట్టుకు వగటొగిలినఁ దొలి
పుట్టువునందు జేసిన చేతలం జవిజూడక తప్పదు. అనుచుం
జనుచు మింటినంటిన మంటల తిట్టల దంటతనంబుమాపు
దానిముందర నలరు నగ్గినిగని తనిసిన డెండంబున నాచెలి
మబ్బువాడి తావున సుమాశంబుగనుండె. ఉసురుల విడుచుతరి
నెవ్వని కెయ్యది నెయ్యది యుల్లంబునం బ్రభవిల్లు నయ్యెదత
నికి మారుపుట్టువున సంభవిల్లునని యార్యులు వచించు
చున్నారు గదా? నేనియ్యనలంబునంబడి ప్రాణంబుల వీడి దాని
తోడం గలనెదనని యెంచి, మించిన దిట్టతనంబుతో నోయగ్ని
భట్టారకా ! అన్ని కర్మంబులయందును భావనగదా స్రథా
నంబు. నీవు హవిర్భుజుండవు. నేఖీ ధ్రువు హవ్యంబుగ
భావించి నీకొసంగెద. నీవనుభవించి తృప్తుండవై మరుపుట్టు
వున దానిచెట్టబట్టునట్లు దయచేయుము. ఇదియ నాయభిమ

తంబు. ఆని ముమ్మారు ప్రదక్షిణం బొనరించి, యందు నురక నుద్యోగింప, నంతకుమున్ను భానుప్రేరి తపురుష నిరాకృతవీతి హాత్రప్రవేశ యగుచుండఁ దడనుగ్రహంబునకు నచ్చెరు వడుచు నతనిం బ్రార్థించుచు నాచితకుం బ్రాంతంబుననున్న యొక్కచెట్టునీడనున్న యత్తరుణి యతని నుడువుల సవ్వడిం బట్టి చివాలునలేచి యతిప్రయత్నంబున వేశంబునం జని యన లంబునం బడకుండ బిరుందన నేగి కుచకూట నిఘ్న తడీ యప్రప్తయగుచు వితత బాహువల్లుల నతనిం గట్టిగఁబట్టుకొ నియె. పదంపడి యత్తరుణుండు స్పర్శ విశేషంబున దానిం బ్రీ యురాలిగ నెఱింగి తరిగి చూచినం తదవసరోదితయావత్సం జ్వరభావం బడంగ నాతని రదనచ్చదంబు పీడించె. అంత నయ్యిరువు రాశ్చర్యానందాక్రాంత స్వాంతులగుచు గొంత దడవు నిబిడోపగూహన సంజనిత శాతంబున మై మరచిఁ గై తడవుననుం దెలిసి తదవసరోచితంబులగు నుదితంబుల సంవి దిత పరస్పరోదంతులై యంతంతటం దిరుగుచు నాశకటంబు గని దాని నారోపించి యిష్టంబులగు గోఘ్నల సల్పుచుం బుటభేదనంబునేరి మందిరంబునకుంజని ప్రతిపదంబునం గండ చితానందులగుచు నిష్టంబులగు భోగంబులనుభవించుచుండిరి.

గద్య.

ఇది శ్రీ కోరాడ రామచంద్ర రచితంబగు వచనకావ్యంబు
బుగు విశ్వవిద్యాలయమున నామధేయంబు

గ్రంథాలయం శ్రీ శ్రీ శ్రీ

సంఖ్య 2536

